

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Sedmak

Yasukunijski konflikt v okviru japonske zgodovine in zunanje politike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Sedmak

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Somentor: izr. prof. dr. Marjan Smrke

Yasukunijski konflikt v okviru japonske zgodovine in zunanje politike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Največja zahvala za nastanek te naloge gre moji dragi Yuko, ki je iz več razlogov najbolj zaslužna za zaključek tega diplomskega dela.

Druga največja zahvala gre mentorju doc. dr. Milanu Brglezu za njegovo večletno potrpežljivost, strokovno vodstvo, neverjetno razpoložljivost in hkrati nepopustljivost pri kvaliteti.

Hvala še Gabrielu Floresu, izr. prof. dr. Petri Roter za njen prispevek k moji akademski rigoroznosti, Jožetu za tehnično urejanje naloge, Nataši za lektorstvo, očetu Branetu za omogočanje celotnega študija, mami Ireni za njeno vztrajnost, Niki, Moniki, Marjeti, Goranu, Maji in vsem ostalim.

Yasukunijski konflikt v okviru japonske zgodovine in zunanje politike

Yasukunijski tempelj je šintoistično svetišče v Tokiu, ki že skoraj štiri desetletja vsakoletno opominja Japonsko, Južno Korejo in Kitajsko na njihovo nerazrešeno zgodovino. Tam je ohranjenih več kot dva milijona vojakov in civilistov, ki so umrli v vojnah japonskega cesarstva, polemika pa povzroča štirinajst imen (in duš) vojnih zločincev, ki so odgovorni in bili obsojeni za eno najbolj krvavih obdobj azijske zgodovine, ki je trajala petnajst let, kjer je umrlo osem in pol milijonov Azijcev. Danes, ko je Japonska svetovna velesila in se poteguje za stalni sedež v Varnostnem svetu Združenih narodov so ohlajeni odnosi z njenimi sosedi in ključnimi trgovskimi partnericami največja omejitev Japonske pri še širšem globalnem angažmaju. Ta naloga skuša razumeti vse tri strani, priznava, da so konflikti in nerazrešenosti resnične in verodostojne, in trdi, da bo tista stran, ki bo uspela zbrati modrost in moč za razrešitev tega konflikta, imela največ možnosti za to, da (p)ostane vodilna velesila v tem delu Azije. Ta naloga verjame, da ima največ možnosti za to ravno Japonska.

Ključne besede: Yasukunijski tempelj, japonska zunanja politika, Južna Koreja, Kitajska, Japonska.

Yasukuni Conflict in the Context of History and Foreign Policy of Japan

Yasukuni Shrine is a Shinto shrine in Tokyo, that is reminding on a yearly basis Japan, South Korea and China of their unresolved history already for four decades. Among the more than two million people, who fought the wars for emperor, there are fourteen names (and souls) of convicted class A war criminals. These people are seen to be responsible for probably the darkest periods of Asian history ever, which lasted fifteen years and more than eight and a half million people died. Today, in the period when Japan is a world superpower and a candidate for permanent seat in the Security Council of the United Nations, the lack of trust in Japan's relationships with her neighbors and main trading partners are the biggest obstacle in her continuous global engagement. This paper attempts to understand the three positions, admits that the conflict and unresolved things from the past are real now and are impacting all sides involved today. This paper is not in a position to judge who is right and who should do what, but it concludes that the nation that will manage to gather the power and wisdom to resolve this conflict will have the best potential to become (remain) the superpower in East Asia. The author is of opinion that Japan stands the highest chance to be that nation.

Key words: Yasukuni shrine, Foreign Policy of Japan, South Korea, China, Japan.

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Opredelitev Yasukunijskega konflikta in namen naloge	6
1.2	Raziskovalno vprašanje, cilji, metodologija in potek naloge	6
1.3	Omejitve naloge in dodatne opombe	7
2	ZAČETKI YASUKUNIJSKEGA TEMPLJA, JAPONSKA RELIGIJSKA TRADICIJA TER ZGODOVINA DO KONCA JAPONSKEGA IZOLACIONIZMA (–1868)	9
2.1	Yasukunijski tempelj in uvod v zgodovino japonskih mednarodnih odnosov	9
2.2	Japonska šinto tradicija in obdobje do začetka Meiji restoracije (–1608)	10
2.3	Bushido in japonski izolacionizem (1608–1868).....	11
2.4	Bošinske vojne, tlakovanje moderne japonske države in postavitve Yasukuni templja	12
3	KRVAV SIMBOLIZEM YASUKUNIJSKEGA TEMPLJA V OBDOBJU JAPONSKEGA IMPERIALIZMA IN CESARSKEGA ŠINTOIZMA (1868–1945)	14
3.1	Japonski militarizem in njegove razsežnosti v Vzhodni Aziji.....	14
3.2	Japonski cesarski šintoizem in specifičnost subjekta	16
3.3	Konec japonskega cesarskega šintoizma, nova ustava in okupacija s strani ZDA	18
4	ZAČETKI YASUKUNIJSKEGA KONFLIKTA OB JAPONSKEM VZPONU MED VELESILE (1945–1990)	20
4.1	Japonski gospodarski čudež znotraj hladne vojne	20
4.2	Japonska zunanja politika v času hladne vojne in danes.....	21
4.3	Yasukuni preobrazba in polemike.....	25
5	ESKLACIJA YASUKUNIJSKEGA KONFLIKTA TER JAPONSKA KANDIDATURA ZA STALNI SEDEŽ V ORGANIZACIJI ZDRUŽENIH NARODOV (1990–2013)	28
5.1	Yasukuni obiski	28
5.2	Japonska po hladni vojni in spremembe v varnostno-vojaški politiki.....	29
5.3	Japonska kandidatura za stalni sedež v Organizaciji Združenih narodov	30
5.4	Odnos med Japonsko in Kitajsko.....	32
5.5	Odnos med Japonsko in Južno Korejo	33
5.6	Nezmožnost ali nepripravljenost soočanja s to zgodovino s strani Japonske	35
5.7	Možne rešitve konflikta	38
6	ZAKLJUČEK	39
7	LITERATURA	41

1 UVOD

1.1 Opredelitev Yasukunijskega konflikta in namen naloge

Yasukunijski tempelj je šintoistično svetišče, ki že skoraj štiri desetletja vsakoletno opominja Japonsko, Južno Korejo (v nadaljevanju J Korejo) in Kitajsko na njihovo nerazrešeno zgodovino. Od vseh mednarodnih izzivov, s katerimi se danes sooča Japonska, je ravno Yasukunijski tempelj in obiski visokih predstavnikov v tem templju na letni ravni najbolj 'vroča' tema političnih odnosov med Japonsko, J Korejo in Kitajsko. Omenjeni dogodki nam pokažejo resnično raven zaupanja, ki ga Kitajska in J Koreja gojita do Japonske. To (ne)zaupanje je ključni politični kapital ali ovira Japonske na poti do uresničitve njenih azijskih in pa tudi globalnih namer. V tem pogledu je Yasukunijski tempelj prava tema za to diplomsko nalogo, katere namen je raziskati zaupanje med Japonsko in mednarodno skupnostjo tako v Aziji kot v svetu. Dokončna razrešitev izziva Yasukunijskega templja bi Japonski prinesla enormen politični potencial in morda celo stalni sedež v Varnostnem svetu Združenih narodov (v nadaljevanju VSZN), kar je eden njenih glavnih zunanjepolitičnih ciljev. Mendez (2013) to situacijo imenuje Yasukunijski konflikt, izraz, ki ga bom tekom te naloge uporabil tudi sam.

1.2 Raziskovalno vprašanje, cilji, metodologija in potek naloge

Glede na ključno razrešitev tega konflikta in vseh s tem povezanih polemik za prihodnost azijske integracije je naše raziskovalno vprašanje štirislojno: **Kaj se znotraj Yasukunijskega konflikta dogaja, kakšno je religijsko, zgodovinsko in zunanje-politično ozadje, kako konflikt vidijo sprte strani in kako se lahko ta konflikt razreši?**

Cilji te naloge so torej:

1. Da pridobimo vse relevantne podatke o tem, kaj se dogaja znotraj Yasukunijskega konflikta in kaj je bistvo spora.
2. Da odkrijemo religijski, zgodovinski in zunanjepolitični okvir, v katerega je konflikt umeščen, vključno s trenutnimi zunanjepolitičnimi cilji Japonske ter

problemi, ki ta konflikt obrkrožajo.

3. Da spoznamo, kako vidijo konflikt sprte strani.
4. Da ugotovimo, kako ta konflikt razrešiti.

Naša tema vsebuje mnogotere kompleksnosti, zato za globlje razumevanje tematike potrebujemo interdisciplinirani pristop študija ter smiselno povezovanje dobljenega s poglobljenim razumevanjem japonske ter azijske kulture. V našem primeru so discipline študija histografija, sociologija, religiologija, mednarodni odnosi in ontologija. Sama metodologija je vključevala tekstualno, teleološko in deskriptivno metodo študija v glavnem sekundarnih virov.

Naloga je razdeljena na uvod, štiri dele in zaključek. Razdeljena je po zgodovinskih obdobjih Japonske. V prvem poglavju bom naredil kratek zgodovinski pregled Japonske zunanje politike vse od prvih zapisov še za časa kitajske hegemonije, nadalje japonskega izolacionizma, imperializma, ameriške okupacije, obdobja med hladno vojno ter obdobja po hladni vojni. Posebno pozornost bom v tem poglavju posvetil pojavu državnega šintoizma. Drugo poglavje bom začel s kritikami japonske zunanje politike ter nastavljal našo 'delovno kritiko' japonske zunanje politike, iz katere bom izhajal naprej. Opisal bom tudi reformo Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN), predstavil japonske predloge znotraj te reforme in navedel razloge, zakaj je Japonska ustrezna kandidatka za naslednjo članico VSZN, ter omenil njene primerjalne slabosti in prednosti. V tretjem delu bom predstavil ključna dejstva v zvezi z Yasukunijskim templjem, letnimi obiski visokih predstavnikov japonske oblasti in zgodovino le-teh, se dotaknil izzivov, ki se pojavljajo v zvezi z Yasukunijskim templjem, in ob koncu predstavil poglede na reševanje teh vprašanj.

1.3 Omejitve naloge in dodatne opombe

Glavna omejitev te naloge je ta, da sem vse vire študiral v angleščini in ne v japonščini, pri čemer je prišlo tudi do težave pri transliteraciji. Druga omejitev je ta, da se naloga ne osredotoča na dolge teoretske razprave, pač pa na pragmatični del samih problemov. Uporabi le toliko teorije, kot je za samo umestitev dogodkov po mojem mnenju nujna. Tretja omejitev je širok obseg teme in relativno majhen obseg te naloge. Četrta omejitev te naloge je izbor virov, ki sem jih študiral, in razporeditev izbora. Pri temah, ki se mi

niso zdele središčne tej nalogi, sem se zadovoljil z enim ali dvema viroma. Peta omejitev naloge je tudi moja navdušenost nad Japonsko in vsem, kar izhaja iz Japonske, kar včasih mojo presojo nagne na stran opravičevanja nečesa ali strinjanja z nečim, kar se nevtralnemu raziskovalcu ne bi zgodilo. Zatorej namen te naloge ni predstaviti najboljšo zgodovinsko razpravo, pač pa predstaviti temo v kar najširšem spektru, kot je mogoče, omogočiti, da v slovenski prostor pride ena redkih nalog o tej vzhodnoazijski velesili ter morda vzpodbudi študente in druge raziskovalce k nadaljnjemu poglobljanju v tematiko.

Kadar natančna dejstva niso pomembna za sam odgovor na raziskovalno vprašanje (npr. ali je bilo v enem od masakrov ubitih 80.000 ljudi ali jih je bilo 120.000), je nepomembnost podatka razvidna tudi iz uporabe vira (internetni časopisi, Wikipedia), kadar je vprašanje pomembnejše in mnenje avtorja pomembno, je tudi to razvidno iz uporabe vira oz. virov, ki so verodostojnejši, in z avtorji, ki so v stroki kredibilni.

2 ZAČETKI YASUKUNIJSKEGA TEMPLJA, JAPONSKA RELIGIJSKA TRADICIJA TER ZGODOVINA DO KONCA JAPONSKEGA IZOLACIONIZMA (–1868)

2.1 Yasukunijski tempelj in uvod v zgodovino japonskih mednarodnih odnosov

Yasukunijski tempelj, šintoistični tempelj, je lociran blizu cesarjeve palače v Tokiu, kjer je ohranjenih več kot dva milijona vojakov »in civilistov, ki so umrli v vojnih okoliščinah« (Yasukuni Shrine Website) je zanimiv barometer mednarodnih odnosov med trenutnimi največjimi velesilami v Vzhodni Aziji. Schatschneider (2009, 296) ga skupaj z vojnim muzejem, ki stoji poleg njega, označuje za enega najbolj kontroverznih krajev povojne Japonske. Wisniewski (2009, 27) je šel celo tako daleč, da imenuje Yasukunijski tempelj kot kulturno omejitev za azijsko ekonomsko integracijo (Wisniewski 2009, 27).

Da lahko razumemo nastanek trenutnih konfliktov, bomo začeli pri zgodovini japonskih mednarodnih odnosov. Zgodovina mednarodnih odnosov je od zgodovine kot take drugačna v tem, da se pri preučevanju zgodovinskih dejstev opira na samo znanost mednarodnih odnosov. Napačno bi bilo trditi, da je zgodovina mednarodnih odnosov stara toliko kot zgodovina sama, Benko pa o izvoru pravi, da »ni tvegano trditi, da so mednarodni odnosi /.../ nastali na tisti razvojni stopnji človeštva, ko se je pojavila država« (Benko 2000b, 13). Benko (2000a, 152) pravi, da so za obstoj države v mednarodno-pravnem redu potrebni trije konstitutivni elementi: teritorij, prebivalstvo in oblika učinkovite vlade. Benko tudi trdi (2000b, 15), da so samo izhodišče za preučevanje zgodovine mednarodnih odnosov točke kooperacije in konfliktov v medsebojni odvisnosti med »posameznimi teritorialnimi družbenimi skupinami« (ibid.). Kot prvi »rudimentarni mednarodni sistem« (ibid., 23) Benko označuje »grški mikrokozmos« (ibid.) mestnih državic, Rimski imperij JE primer svetovne vlade (ibid., 26), v Evropi pa je za obdobje fevdalizma značilna razpršenost v mednarodnih odnosih (ibid., 29), kjer je bila v anarhičnem sistemu »vojna, ne mir, normalno stanje« (ibid., 33). Poznamo tri koncepcije vzrokov za vojno – prvi je ta, da se vzrok najde v človeški naravi, po drugi koncepciji se te vzroke najde v naravi države in po tretji koncepciji so ti vzroki v strukturi mednarodnih odnosov, kjer je »/v/ojna /.../ posledica obstoječe

porazdelitve moči /.../ in teženj posameznih držav, da rušijo ravnotežje” (Benko 2000a, 291). Šele na prehodu iz 15. v 16. stoletje se v Evropi ustvari jedro mednarodne skupnosti (ibid., 37). V naslednjem poglavju si bomo ogledali, kako je razvoj mednarodnih odnosov z razlikami in podobnostmi z Evropo potekal v vzhodni Aziji, posebej na Japonskem.

2.2 Japonska šinto tradicija in obdobje do začetka Meiji restoracije (–1608)

Večina arheologov je mnenja, da so bili Japonski otoki naseljeni že 30.000 let nazaj (Mason in Caiger 1999, 20), a če je verjeti zapisu v 'Encyclopedia of Religion' (1995, 280), je šinto obstajal še prej. Zapisano je namreč, da je šinto obstajal »pred začetkom japonskega naroda«. Earhard (1997, 6) jo imenuje kot edino religijo, ki je zrastle na japonskih tleh. Z avtohtonostjo šintoizma soglaša tudi Splošni religijski leksikon (2007, 1200) in dodaja, da šinto sestavlja tudi »**predavni animizem /.../ politeizem /.../ mong/olski/ šamaniz/em/ in mit/i/**«. Razlog za organiziranost šinto religije pa je iskati prav v »vplivu budizma in kitajske kulture” (Earhard 1997, 6).

Hook in drugi (2005, 27–30) navajajo, da je Japonska že v sredini šestega stoletja iz Kitajske 'uvozila budizem', ki je tako skupaj s konfucianizmom postal pomembna skupna točka japonsko-kitajskih odnosov, saj je ravno Kitajska tista, s katero zgodovinski zapisi kažejo, da je imela Japonska prve interakcije, in sicer od obdobja dinastije T'ang od leta 618 dalje. Takrat je vladal 'kitajski svetovni red' (Fairbank v Hook in drugi 2005, 27), ki se je takrat razprostiral nad večjim delom kontinentalne Azije.

Celotno obdobje je relativno pacifistično, razen nekaj vmesnih vojnih epizod, kot je bil poskus zasedbe ozemlja s strani Mongolov (1592–1597) in japonski poskus zasedbe Koreje ter s tem kljubovanje kitajski hegemoniji (Hook in drugi 2005, 27–29).

Kar se samega začetka japonske države tiče, legenda trdi, da se je japonska država začela že leta 660 pred našim štetjem s prvim cesarjem po imenu Jimmu, ki je bil po mitologiji direktni potomec boginje Amaterasu in od kogar naj bi izhajal tudi sedanji cesar. A zgodovinarji pravijo, da legenda umešča začetek kakih 1000 let prezgodaj. Je pa ravno ta mit postavil temelj za čaščenje vlade, kar je bilo nato prisotno celo

zgodovino (Mason in Caiger 1999, 25, 32). Prvi cesar, ki ga zgodovina lahko potrdi, je cesar Kimmei (Hoye 1999 v Wikipedia 2013č). Leta njegovega vladanja so predvidoma 509 do 571 (Titsingh 1834, 34–36; Brown 1979, 261–262; Varley 1980, 123–124 v Wikipedia 2013č). Pred tem lahko iz kitajskih zapisov o Japonski razberemo, da so Japonci živeli ne v eni, temveč v več kot sto majhnih skupnostih, ki so jih kasneje zmanjšali na 30 mini držav (Mason in Caiger 1999, 26).

V času začetka japonsko-kitajskih odnosov je Japonsko zanimalo kitajsko orožje in znanje administracije, saj so v tem takratni vladarji videli možnost, da povečajo svojo moč in združijo svoje ozemlje (Hook in drugi 2005, 27–29). Nekateri imenujejo Japonsko celo učenko Kitajske (Mason in Caiger 1999, 50), saj je od princa Shokokuja dalje uporabljala kitajsko znanje, da bi si povečala moč (ibid., 52). Za tem je bila narejena Taika reforma, ki je skušala centralizirati državo po kitajskih principih, a ni nikoli zares uspela (ibid., 50)

Japonska prestolnica je bila od letu 710 najprej Nara (Wikipedia 2013d), nato se pa tekom obdobja Heian prestolnica preseli v Kyoto (Mason in Caiger 1999, 79). Sedanja cesarska družina je med leti 700 in 1868 sicer uživala prestiž, a ni imela nobene moči. Do leta 1550 je bila sploh vsa politična moč razdeljena v več sto področij, ki so jih upravljali fevdalci vsak s svojo vojsko samurajev (Wikipedia 2013d).

Mason in Caiger (1999, 33) pišeta, da je drugo ime za šinto religijo, ki nima niti svojega ustanovitelja niti svetega spisa, 'kami no michi' ali 'pot kami-ja oz kami-jev'. Tekom tega celotnega obdobja je tudi šintoizem spreminjal svojo obliko. V letu 1997 je bilo znano, da se je kar 80 % prebivalstva označilo za šintoiste (Splošni religijski leksikon 2007, 1202). Ta šintoizem se deli na: »tempeljski /.../ ločinski /.../ ljudski /... in/ »cesarski« (ibid., 1200). Slednjega si bomo ogledali tekom te naloge.

2.3 Bushido in japonski izolacionizem (1608–1868)

Pomemben del japonske tradicije in filozofsko-moralnih predpostavk sedanjega naroda je kod bushido. 'Encyclopedia of Religion' (1995, 224) o bushidu piše, da je sestavljen iz dveh japonskih besed – bojevnik ter pot. Tako lahko trdimo, da bi v slovenskem prevodu bushido imenovali »bojevnikova pot«. Bushido (ibid.) je kombinacija

konfucionistične birokratske moralnosti in japonskih fevdalnih vrednot. Pomemben je koncept zvestobe in služenja, skrb zase pa je manj pomembna kot skrb za skupino in svojo družino. Najvišji izraz te lojalnosti je bil za samuraja smrt za svojega gospodarja. Pomembne so vrednote poguma, integritete, zvestobe in tudi sprejemanja svoje razredne pripadnosti.

Bushido se je razvil tekom edo obdobja, ki se je začelo, ko je šogun "Tokugawa Ieyasu" s tem, da je podaril zemljo svojim podpornikom, vzpostavil svoj bakafu (fevdalno vlado) v mestu Edo (sedanji Tokyo), ki je bilo tudi obdobje prosperitete in miru (Wikipedia 2013d). Medtem je Japonska zavzela zunanjepolitično strategijo izolacije, kot ga razlikuje Schwarzenberger (Benko 1997, 240), in se v tem obdobju skoraj popolnoma izolirala od zunanjega sveta, prepovedala krščanstvo, iz Japonske izgnala Evropejce (McCargo 2004, 15), trgovalo pa se je samo iz dveh pristanišč, in sicer samo z Nizozemci, Kitajci ter Korejci (Hook in drugi 2005, 26–29). Formalna ureditev Tokugawa družbe je bila odvisna od tvojega družinskega debla, kar je bilo še bolj poudarjeno v vidnih razlikah v oblačilih, govoru in bontonu. Štirirazredni sistem, ki je bil uveljavljen, je bil v veliki meri prevzet iz Kitajske. Večina populacije je bilo razdeljeno na samuraje, kmete, umetnike in trgovce (Mason in Caiger 1999, 220).

2.4 Bošinske vojne, tlakovanje moderne japonske države in postavitve Yasukuni templja

Obdobje izolacionizma se je začelo zaključevati z dvema povezanima dogodkoma, in sicer najprej z zahtevo nizozemskega Williama II. leta 1844, naj se Japonska odpre trgovini, po Japonski zavrnitvi pa nasilno priplujejo štiri vojne ladje 'Black Ships' oz. v japonščini 'Kurofune' pod vodstvom admirala Matthewa Parryja v pristanišče Uruga (sedanji Yokosuka) 8. julija 1853. S tem se odpre mednarodna trgovina (McCargo 2004, 16; Wikipedia 2013a).

V tem obdobju se je uveljavilo prepričanje, da bo osnova za preživetje Japonske v prihodnosti boj z evropskimi silami, kar pomeni, da mora biti Japonska dobro oborožena. Takrat je zveza zahodnih samurajev, predvsem iz področji Chōshū, Satsuma in Tosa, vzpostavila nadzor nad cesarskim dvorom in vplivala na mladega cesarja Meijija. Tako se je leta 1868 začela bošinska vojna med silami šogunata Tokugawa in

tistimi, ki so skušali politično moč prenesti nazaj na cesarski dvor, in zaključila leta 1869 s 3.500 žrtvami in z zmago cesarskih sil, za kar se gre zahvaliti v glavnem visokem nivoju modernizacije, podobne zahodnim narodom. Leta 1889 je Japonska sprejela novo ustavo, ki je postala osnova za ustanovitev moderne države in nato pod novim vodstvom sistematično končala fevdalizem in preobrazila izoliran in nerazvit otok v svetovno velesilo po sledih zahoda (McCargo 2004, 17; Wikipedia 2013b; Wikipedia 2013d).

V tistem obdobju, leta 1869, se je cesar Meiji odločil postaviti tempelj padlim za cesarja, ki ga je imenoval Shokonsha, leta 1879 pa se je preimenoval v Yasukunijski tempelj. Poleg templja je bil leta 1882 ustanovljen vojni muzej po imenu Yushukan (Wisniewski, 2009, 2; Yasukuni Shrine Website). Še pred tem sega preteklost v Kyoto, kjer je stal majhen tempelj, ki je služil podobnemu namenu (Deans 2007, 271).

Yushukanski muzej je bil ustanovljen leta 1882 in vsebuje 100.000 artefaktov. Na spletni strani muzeja večkrat poudari iskrenost, s katero muzej časti padle za cesarja, vendar je ravno »neiskrenost v zgodovini« najpogostejši očitek temu muzeju (Yasukuni Shrine Website).

Ko je bila lokacija templja prenesena v Tokio, se je najprej poimenoval *bekkaku kampeisha* ali Poseben vladni tempelj. Povezava z vlado je rasla tekom vojne s Kitajsko in Rusijo (1894–1905) ter v poznih tridesetih letih prejšnjega stoletja, ko je prevzel vodstvo templja (glavni duhovnik) general Suzuki Takaoja, pomemben vojni militarist. Ob japonskem porazu leta 1945 je tempelj v svoji prvotni obliki nehal delovati in je pod pritiskom vojnih veteranov in njihovih družin postal zasebna ustanova ter ostal v svoji vlogi kot spomenik (Deans 2007, 271).

3 KRVAV SIMBOLIZEM YASUKUNIJSKEGA TEMPLJA V OBDOBJU JAPONSKEGA IMPERIALIZMA IN CESARSKEGA ŠINTOIZMA (1868–1945)

3.1 Japonski militarizem in njegove razsežnosti v vzhodni Aziji

Naslednje vrstice bodo podale kratek oris krvave zgodovine japonskega imperializma, ki so v samem viru večine današnjih konfliktov med državami.

V 60. letih 19. stoletja je Japonska spoznala, da izolacionizem kot strategija v svetu, v kakršnem je, ne bo več delovala, saj so zunanje sile premočne. V začetku obdobja dinastije Meiji je premestila prestolnico iz Kyota v takratni Edo in le-tega preimenovala v Tokio (Hook in drugi 2005, 29–31, 371). Obdobje, ki je temu sledilo, Schwarzenberger imenuje imperializem in ga definira kot strategijo zunanje politike, ki vključuje osvajanje in podrejanje tujih področij ter delitve interesnih sfer (Benko 1997, 240; McCargo 2004, 17) zatorej to celotno obdobje imenuje japonski imperializem.

Japonska se je bliskovito širila, tako politično kot gospodarsko. Med letoma 1913 in 1938 se je Japonsko gospodarstvo povečalo za več kot petkrat, to pa je vse od leta 1934 spremljala tudi agresivna vojna propaganda (Benko 2000b, 238; Benko 1997, 282). Temu obdobju po McCargu (2004, 22–3) pravimo tudi obdobje Taisho demokracije (med 1912 in 1926), ki je potekalo pod vodstvom mentalno bolnega cesarja Taisha. Kljub temu da to obdobje negativno zaznamuje drakonski ukrep, ki je zmanjšal civilne svoboščine, je moč ugotoviti tudi pozitivne spremembe. Npr. takrat dobijo politično moč razne stranke, študentske skupine postanejo politično aktivne, leta 1925 pa dobijo moški univerzalno volilno pravico (ibid.).

Japonska je v naslednjih letih med drugimi zmagala v sino-japonski in ruso-japonski vojni, si priključila severna in južna otočja, priključila pa si je tudi Tajvan leta 1894 in Koreje (Hook in drugi 2005, 29–31, 371; Wikipedia 2013f) in si priključila Ryukyu otoke, kar je povzročilo in še zdaj povzroča napetost med Japonsko in Kitajsko (Wikipedia 2013f). Koreja je postala del Japonske preko 'Korea Annexation Treaty' v letu 1910. Svojo neodvisnost sta kasneje razglasili tako Južna kot Severna Koreja, in

sicer 15. avgusta in 9. septembra 1948. Diplomatski odnosi so bili nazaj vzpostavljeni z J Korejo leta 1965, s Severno Korejo pa nikoli (Wikipedia 2013e).

Sledila je prva svetovna vojna, kjer je bila Japonska na strani Antantnih sil, a je kljub temu na pariški konferenci občutila, da se z njo ravna nepravilno. Tudi v Društvu Narodov ni imela moči, kot si jo je želela, in s tem ni bila enaka drugih državam. Primer tega je bil, ko je želela v sporazum vnesti člen o rasni enakosti, a je bila zavržena. Oštele so jo tudi evropske sile, ko je priključila Mandžurijo leta 1931. S takšnimi dogodki je pritisk na strani Japonske rasel, ultranacionalisti so pa videli možno zavezništvo s takrat vzhajajočo novo silo, tj. Hitlerjevo Nemčijo (Benko 2000b, 239–40).

V celotnem obdobju so bili stalen aspekt japonskega vojskovanja vojni zločini. Na Kitajskem je bil najbolj znan masaker, ki se imenuje 'Posilstvo Nankinga', ko so Japonske sile nenadzorovano ropale, posiljevale in ubijale. Zgodili so še drugi, manj znani masakri. Ubitih je bilo na milijone Kitajskih civilistov (Wikipedia 2013f). Rummel (2002) ocenjuje, da je v obdobju od Japonske invazije na Kitajsko leta 1937 do konca druge svetovne vojne japonski vojaški režim umoril okrog 6 milijonov ljudi, med njimi so bili tudi Kitajci in Korejci. Vzroke za toliko pobojev navaja v moralno skorumpirani politični in vladni strategiji in v nacionalni kulturi (kot npr. pogled, če se sovražniki predajo, čeprav bi se še lahko borili, vojni zločinci). Na japonski strani je umrlo 2,5 milijonov ljudi (Rummel 2002, 42), od tega 672 tisoč civilistov (Rummel 2002, 32). Koliko natančno je umrlo Kitajcev, je težko oceniti, saj so številke iz različnih virov zelo različne. Prav tako je težko reči natančno število umrlih Korejcev, saj Korejci niso bili niti prisotni na vojnih tribunalih. Samo zaradi prisilnega dela je v sedmih letih umrlo med 270.000 in 810.000 Korejcev in med 100.000 in 200.000 ljudi v Manžuriji (Kitajska).

Petnajst let vojnega militarizma Japonske je eno najtemnejših obdobj japonske zgodovine, ki ima politične posledice vse do današnjega dne (McCargo 2004, 24; McCargo 2004, 108), to obdobje pa se je končalo leta 1945 z Japonsko kapitulacijo in zasedbo s strani ZDA (Hook in drugi 2005, 29–31) ter ogromnimi človeškimi in materialnimi izgubami (Benko 2000b, 220). Po koncu tega obdobja je bila Japonska na kolenih, popolnoma poražena, izmučena in pod ameriško nadvlado z direktno

administracijo otokov Ryukyu s strani ZDA in administracijo severnih otokov s strani Rusije (Hook in drugi 2005, 32).

3.2 Japonski cesarski šintoizem in specifičnost subjekta

Cesarski šintoizem (kokka shinto) je specifičen pojav, ki je v samem viru dogodkov, ki so se zgodili v »najtemnejših 15 letih japonske zgodovine« (McCargo 2004, 24). Za to obdobje (med 1868 in 1945) je značilna tesnejša vez med šinto religijo, državo ter cesarjem, naslonba vlade na starodaven ideal enotnosti države in religije, postavitve tempeljskega oz. cesarskega šintoizma nad ločinski šintoizem in vladno opolnomočanje nacionalizma in združevanje države v svojih militarističnih namenih skozi administrativni nadzor (Earhard 1997, 6–8; Woodard 1997, 38–45). Po Benku (2000a, 148) je tak sistem idej, ki zadeva določene cilje univerzalne narave in »»služi za // vodilo, opredeljevanje ali legitimacij/e/ akcij«, zgodovinska ideologija.

Zgodovinska ideologija je po Benku (2000a, 147–149) sistem idej, ki zadeva določene cilje univerzalne narave in ima visoko stopnjo kohezivnosti ter teži k temu, da ustvarjajo sistematično, globalno vizijo sveta, "ki služi /.../ za vodilo, opredeljevanje ali pa legitimacijo akcije, ki so institucionalizirana in organizirana politična gibanja« in je lahko »skrbno izdelan sistem principov« ali pa »čisto pragmatičen koncept nacionalnega interesa«, kakorkoli obrnemo, pa »ima ideologija izrazito usmerjevalno funkcijo /.../ saj so/ na njenih temeljih /.../ osnovane normativne resolucije." Širši kot so družbeni sloji v neki deželi, ki to ideologijo sprejemajo, večje so možnosti, da se v njej angažirajo in mobilizirajo energije v prid neki določeni zunanji politiki. In širši kot so temelji za skupinsko identifikacijo in za vplivanje na individualno in kolektivno motivacijo, večjo težo imajo v mednarodnem prostoru in večje so posledice njenega delovanja (ibid.).

Zgodovinske ideologije lahko zaradi močnih absolutnih vrednot in vero v veljavnost osnovnih stališč mobilizirajo in aktivirajo množice, hkrati so intenzivno operacionalne, ponujajo kategorije za razvrščanje podatkov in razlago dogajanj in ravnanj ter določajo relevantne sektorje za akcijo in opredeljevanje ciljev in sredstev ter pojasnjevanje prihodnosti (Benko 2000a, 148; Hoffman v Benko 2000a, 148). Benko (2000a, 151) nadalje trdi, da "zlasti v obdobju med dvema vojnoma je bila razvidna

intrumentalizacija ideološkega dejavnika v ideologiji naionalizma.” Ob tem ko je tak nacionalizem negiral razredno naravo države, je “poudarjal pomen nacionalnih vrednot, notranje ‘harmonije’ in sodelovanja, hkrati pa zavzemal agresivno stališče proti drugim narodom. Tako je postal eden najmočnejših elementov v mednarodnih konfliktih in je bil toliko bolj nevaren, ker se “je združeval z državo kot nosilec fizičnega prisiljevanja.”

Definicija državnega šintoizma ni povsem jasna (Shimazono 2005, 1080), a v našem primeru bomo definicijo razumeli kot oznako za zgodovinski pojav, ki je obstajal na Japonskem od leta 1868 pa do konca druge svetovne vojne, ko je 15. decembra 1945 general Douglas MacArthur uvedel Šinto direktivo, s čimer se je zaključil čas državnega šintoizma (Shimazono 2005, 1078). Za cesarski šintoizem sta besedi ‘kokka shinto’ in ‘jinja shinto’ sinonima. Cesarski šintoizem je bil državna religija, tako kot religijska politična ustanova, ki je dominirala narod (Murakami v Shimazono 2005, 1083). Shimazono (2005, 1089) nadalje trdi, da cesarski šintoizem deluje za indoktrinacijo ter rituale kaže v dveh aspektih – substanca in način. Kar se substance tiče, je bil cesar tretiran kot sveto bitje, ki ga je bilo treba častiti, prav tako država, bogovi in duhovna tradicija. Kar se pa tiče načina čaščenja, je bil zgrajen sistem, ki se je najmočnejše zanašal na šolski sistem, kjer so indoktrinirali že otroke. Leta 1890 je bil predstavljen ‘Imperial Rescript on Education’, po katerem so učili (Shimazono 2005, 1090).

Že Easton (v Benko 2000a, 152) je zapisal, da “država živi dvojno življenje. Medtem ko politična znanost razkriva notranje, pa znanost o mednarodnih odnosih raziskuje njeno zunanje življenje.” V mednarodnih odnosih niso pomembni le državni, temveč tudi nedržavni medskupinski odnosi (Huber v Benko 2000a, 236).

V strukturi mednarodnih odnosov Benko (2000, 133; 136; 244–245, 247) našteva naslednje elemente: “dejavniki objektivnega značaja (faktorji), subjekti mednarodne skupnosti in mednarodnega prava, procesi (konjunktivni in disjunktivni) /in/ odnosi kot zunanja stran procesov, /ki //se vzpostavljajo, spreminjajo in prekinjajo med subjekti// in norme, ki uravnavajo te odnose”. “Subjekti so nosilci določene volje in moči s težnjo, da bi s svojimi ravnanji povzročili določene posledice,” medtem ko “dejavniki /.../ ustvarjajo pogoje in okvire za delovanje subjektov v mednarodni skupnosti” (ibid.), niso pa subjekti samo uradne organizacije in institucije, pač pa so tudi tiste sile in

organizacije, ki na ta razvoj vplivajo, npr. nedržavne družbene skupine, katerih vpliv je v glavnem odvisen od njihove organiziranosti. Eden takšnih primerov visoke organiziranosti nedržavnega subjekta je rimskokatoliška cerkev, ki s svojo organizacijo vključuje visoko število vernikov ter zaposlenih profesionalcev, predvsem v primerih (v glavnem zgodovinskih) 'katoliških držav', kjer je imela Sveta stolica prost in neoviran dostop do posameznih suverenih političnih enot (ibid.). Iz tega aspekta lahko vidimo dvojnost subjekta samega cesarskega šintoizma v obdobju japonskega imperializma.

3.3 Konec japonskega cesarskega šintoizma, nova ustava in okupacija s strani ZDA

Japonska je bila edina država na svetu, ki je na svoji koži izkusila atomski bombi. Selden (2007) trdi, da so strateške in etične posledice tega bombardiranja ustvarile veliko literature, medtem ko je ameriško uničenje več kot 60 japonskih mest z zraka komaj omenjeno. Med samim zaključkom druge svetovne vojne je umrlo 672 tisoč civilistov (Rummel 2002, vrsitca 32).

Po japonskem porazu je bil upravnik, katerega so določile ZDA, general MacArthur, ki je bil tudi glavni poveljnik atlantskih sil. Njegov način delovanja je še nadalje popolnoma izmučil in onesposobil Japonsko tako materialno kot psihološko, zaradi česar ne bi mogla voditi nove vojne (Shaller v Hook in drugi 2005, 32). Kljub temu je bilo Generalu McArhurju naročeno, da mu ni dovoljeno narediti ničesar, kar ne bi bilo v skladu z voljo ljudstva (McCargo 2004, 29), tako da je bila v tem času Japonska na nek način v prisilni demokraciji do leta 1952, ko je, kot trdijo Hook in drugi (2005, 32–33), s pogodbo iz San Francisca pridobila svojo samostojnost.

Japonska ustava je zelo podobna Ustanovni listini Združenih narodov (v nadaljevanju UL ZN), in sicer njen 9. člen predpisuje:

- 1. Japonski narod se v iskrenem prizadevanju za mednarodni mir, osnovanem na pravičnosti in redu, za vedno odpoveduje vojni kot suvereni pravici naroda ter uporabi ali grožnji z vojaško silo kot sredstvom za razreševanje mednarodnih sporov.*
- 2. Da bi bil namen iz predhodnega poglavja dosežen, se prepoveduje vzdrževanje zemeljskih, zračnih in pomorskih vojaških sil, kot tudi vseh ostalih vojaških*

potencialov. Državi se njena pravica do vojne ne priznava (Bertalanič 2003, 67).

V 3. odstavku 2. člena UL ZN je vsebovano načelo mirnega reševanja sporov, v 4. odstavku 2. člena pa je zapisano, naj članice druga drugi ne grozijo s silo ali uporabo sile. Zaradi vsega tega »marsikateri japonski premier (npr. Murayama 1995) v svojih govorih izpostavlja, da je japonska ustava edina na svetu, ki vsebuje resnični mirovni duh UL ZN, kar Japonsko še dodatno zbližuje« z OZN (Bertalanič 2003, 67–8; UL ZN).

Ob pridobitvi samostojnosti je imela Japonska veliko opcij, kako nadaljevati svoj politični razvoj. Med nevtralnostjo, neuvrščenostjo in paktom s Sovjetsko zvezo ali paktom z ZDA, si je izbrala pakt z ZDA, ki ga je podpisala hkrati s pogodbo iz San Francisca (Hook in drugi 2005, 32–3). Ključno vlogo pri tej odločitvi je igral premier Yoshida Shigeru (ibid.), ki je bil premier v letih 1946 do 1954 in je za osnovo svoje politike vzel osredotočenost na gradnjo naroda, medtem ko naj se iščejo varnostna in ekonomska zaveznitva. Ta pristop h gradnji Japonske se imenuje 'Yoshida doktrina' (ibid.).

4 ZAČETKI YASUKUNIJSKEGA KONFLIKTA OB JAPONSKEM VZPONU MED VELESILE (1945–1990)

4.1 Japonski gospodarski čudež znotraj hladne vojne

Japonska izbira ZDA kot svoje glavne zaveznice. Že kmalu po začetku hladne vojne je začela kazati rezultate, trdijo Hook in drugi (2005, 31–33) saj je med drugim v korejski vojni dobila možnost dobave orožja za ZDA, ki ji je takrat odprla tudi jugovzhodnoazijska tržišča, od koder je dobavljala surovine. Slaba stran tega zavezništva pa je zaprtost do držav vzhodnega bloka (npr. Kitajska) (ibid.). Hladna vojna je trajala od konca druge svetovne vojne pa do konca osemdesetih let in jo karakterizira konstantna napetost med vzhodnim in zahodnim blokom, ki se v Aziji občasno prelevi tudi v spopade, kot npr. korejska vojna in vietnamska vojna (ibid.). Hladna vojna se nadalje razdeli na dva dela, in sicer na tistega z zaključkom prvega dela v začetku sedemdesetih let, ko začne ZDA postopoma zapuščati Vietnam, ustvari 'detente' z Rusijo in 'raproachment' s Kitajsko in se zaključi s Sovjetsko zasedbo Afganistana leta 1979 (ibid.).

Gospodarsko je Japonska tekom hladne vojne postala svetovna velesila, za kar je po Benku (2000b, 238) vzroke moč iskati v japonskem značaju, v osnovah, ki jih je za to tlakovalo že obdobje Meiji imperializma, razlog pa je tudi v ameriškem 'nuklearnem dežniku', razprtem nad Japonsko, zaradi česar ji v tem obdobju ni bilo potrebno imeti izdatkov ter osredotočenosti na oboroževanje. Tako se je lahko mirno gospodarsko razvijala. Med leti 1950 in 1973 je japonski BDP naraščal za 10,5 % letno, kar ni dosegla nobena od pomembnejših industrijskih držav (ibid., 239). Naslednji vzrok za to je po Benku japonski izobraževalni sistem, ki producira tehnike – specialiste (ibid., 240). Japonska je v tem obdobju pridobila visoko kompetitivno prednost v optični, avtomobilski in tekstilni industriji (Hook in drugi 2005, 33). Japonsko so leta 1982 imenovali 'čudež' (Johnson v Hook in drugi 2005, 4), kar je bila kulminacija njenega 40-letnega vzpona med svetovne velesile. Reilly (2006, 23) v svojem delu doda, da razvoj Japonske v tem obdobju poteka skladno z akcijami vlade in ne kot sad nevidne roke trga.

4.2 Japonska zunanja politika v času hladne vojne in danes

Japonska se je z navdušenjem pridružila OZN leta 1956 in že v začetku (leta 1957) je premier Nobuske postavil diplomacijo, ki se vrti okrog Združenih narodov kot enega izmed treh stebrov japonske zunanje politike (Hook in drugi 2005, 368). Druga dva stebra sta še povezanost z Azijo ter odnosi z drugimi demokratičnimi državami (ibid.). Kljub besedam v prvem delu hladne vojne Japonska v svoj prispevek OZN ni usmerjala toliko pozornosti v samih dejanjih. To je bilo obdobje, ko so se ravnali tako, kot je ravnala ZDA, v OZN so volili tako, kot je volila ZDA. Na tak način so delovali, vse dokler se ni v 70. letih ZDA od OZN distancirala (Hook in drugi 2005, 368–369).

Po delnem odmiku ZDA iz aktivnosti znotraj OZN je Japonska tam prevzela bistveno bolj aktivno vlogo. Primer Japonske neodvisnosti je nepodpora deklaraciji, ki je zionizem enačil z rasizmom, priznavanje palestinske države in druge. Si je pa v tem obdobju Japonska aktivno prizadevala za spravo med ZDA in OZN (Hook in drugi 2005, 368–369).

Po Benku (1997, 221–223) je zunanja politika »sistem med seboj bolj ali manj povezanih akcij, ki potekajo v mednarodni skupnosti«, vsi njeni cilji se pa v stiku z objektom, mednarodno skupnostjo, neobhodno relativizirajo. Nadalje trdi (ibid., 238–239), da je zunanja politika »proces, ki ima za nalogo uresničiti cilje in potrebe določene države.« Zunanja politika, še naprej trdi Benko (ibid. 221–223), je podaljšek notranje politike, saj je za razumevanja ciljev in sredstev zunanje politike potrebno poznati družbo samo. V končni fazi sta tako notranja kot zunanja politika v službi ohranjanja družbeno-političnega reda v neki državi (ibid., 227). Kissinger (Bertalanič 2003, 13) pravi, da o racionalni in dosledni zunanji politiki ni več moč govoriti, a jo vseeno definira kot »tok akcij, kjer politiki delujejo z namenom ohraniti ali spremeniti situacijo v mednarodnem sistemu, tako da bi le-ta bila usklajena z zunanjepolitičnim ciljem ali cilji, ki so jih postavili oni ali njihovi predhodniki.«

Razumevanje in analiza ciljev zunanje politike držav je kompleksno delo. Benko (1997, 238–239) nas pouči, da moramo upoštevati tako zgodovinsko ozadje, stalne in nestalne vire, kot poznati notranje in zunanje okolje družbe in mednarodne skupnosti. Za dosego svojih zunanjepolitičnih ciljev pa si države izberejo svojo strategijo zunanje politike, ki

je po Schwarzenbergerju (Benko 1997, 240) lahko izolacionizem, nevtralnost, strategija zvez in blokov, garancijskih pogodb, ravnotežja, imperializma (ki vključuje neposredno osvajanje in podrejanje tujih področij ter delitve interesnih sfer) in končno univerzalizem.

Za izvajanje ciljev, ki si jih države postavijo, uporabljamo sredstva zunanje politike, ki jih Benko (1997, 255–272) deli na diplomacijo, ekonomska sredstva in sredstva prisiljevanja, medtem ko Kajnič (2008, 95) to poglobi in razširi s Holstijevo (1991, 121) definicijo, ki pravi, da so sredstva »tisti konkretni mehanizmi, ki se jih države poslužujejo za uresničevanje svojih ciljev v skladu z idejami, normami in vrednotami svoje politike in so v odvisnosti od norm in strategije ter ciljev in so hkrati omejena s kvaliteto in kvantiteto zmožnosti države. Sredstva zunanje politike so tako odvisna od materialnih in institucionalnih zmožnosti, pa tudi od podpore javnega mnenja za njihovo izrabo (ibid.). Omejitve in priložnosti sredstev zunanje politike pa izhajajo tudi iz mednarodne skupnosti. Prva omejitev je tista, ki izhaja iz primerjave pripravljenosti in zmožnosti uporabe sredstev ene države, s pripravljenostjo in zmožnostjo drugih držav. Druga omejitev so norme mednarodnih skupnosti glede uporabe teh sredstev (Kajnič 2008, 95–97), za katere Benko (1997, 284) trdi, da so države “/ž/e od zgodnjih začetkov razvoja mednarodne skupnosti /.../, uresničujoč cilje in interese zunanje politike, ustvarjale tudi pravne okvire” in mednarodno pravo, je bilo skozi zgodovino velikokrat uporabno za ohranjanje dobrih odnosov med državami, predvsem kadar je šlo za rutinske operacije, zapletlo se je pa velikokrat ravno takrat, kadar so države zašle v medsebojne konflikte. Tako Kajnič (2008, 95–97) trdi, da je eno temeljnih načel to, da je prepovedana uporaba in grožnja z uporabo sile, razen v primerih, če je država napadena ali če napad odobri VSZN.

Ravno OZN in reforma VSZN z vključitvijo Japonske kot stalne članice je zunanjepolitični cilj, za katerega si Japonska od leta 1994 dalje močno prizadeva, saj je, kot pravi spletna stran japonskega ministrstva za zunanje zadeve (MOFA 2011a), že od konca druge svetovne vojne princip središča japonske zunanje politike v OZN eno od temeljev Japonske politike. »Poleg financiranja mirovnih operacij in drugih naporov ZN si Japonska prizadeva implementirati reforme, ki bodo naredile ZN močnejše« (MOFA 2011b).

Ena od strategij, ki jo lahko (in tudi jo) uporablja pri dosegu svojih ciljev, je

diplomacija, ki je razdeljena na zasebno in javno diplomacijo. Po Benkovi definiciji je diplomacija »institucija države, ki ji je na formalni ravni poverjena naloga vzdrževati formalne stike z drugimi subjekti in s temi stiki uresničevati interese, upoštevajoč, da je družba substrat države, ki ji daje funkcijo in privilegiran status, da to funkcijo razmeroma nemoteno uresničuje« (Benko v Kajnič 2008, 104).

Japonska je s svojo zunanjo politiko pogosto tarča kritik, da je nesamostojna in servilna ameriškim zunanjepolitičnim interesom in da sebično zasleduje svoje gospodarske interese kot svetovna velesila, se pa izogiba odgovornostim (Calder, Funabashi in Ito v Bertalonič 2003, 6). Na drugi strani so pa tisti, ki ugotavljajo vedno večjo aktivnost, samozavest, velja pa tudi dejstvo, da so se japonski politiki »končno prebudili in razširili svoj interesni spekter tudi na aktualno politično dogajanje« (Yasumoto v Bertalonič 2003, 6). Nekateri razlagalci so šli tako daleč, da pravijo, da Japonski manjka zmožnost, da producira koherentno zunanjo politiko, kot to imajo druge industrializirane sile (Hook in drugi 2005, 23). Japonska je v zadnjem času zelo aktivna, a se nekateri avtorji (Bertalonič 2003) sprašujejo, če ni ta Japonska aktivnost zgolj začasna in bo kasneje prišel na vrsto spet pasivizem.

Japonska politika je po Curtisovem (v Bertalonič 2003, 15) mnenju pasivna in zgolj spremlja razvoj dogodkov in se distancira. Ob koncu 80. let prejšnjega stoletja je »pokazala pripravljenost za sodelovanje na aktivnejši ravni, in sicer je povečala svoj proračun iz 0,9 % na 1,013 %, kar je pomenilo, da je japonski proračun za vojsko postal eden največjih na svetu« (Irie v Bertalonič 2003, 20–21).

Ena od oblik japonske diplomacije je tiha diplomacija, ki se kaže npr. v njihovem vztrajanju pri manjših spremembah, kot na primer v tem, da so ostale članice vključene v dnevni 'briefingih' predsednika VSZN in drugih manj vidnih spremembah, ki ne povzročajo konfliktov, a peljejo zadevo naprej (Japan Times v Hook in drugi 2005, 374).

Sredstvo javne diplomacije, kjer utrjujejo svojo sliko kot miroljubnega naroda v povezavi z ekonomskimi sredstvi, je vidno na naslednjih dveh primerih. V enem primeru izražajo, da se mora UL ZN preobraziti, da bo odsevala upanje in aspiracije današnjega dne, ne pa strahov iz leta 1945 (Japan Times v Hook in drugi 2005, 374) in

ko izrekajo veliko bolj asertivne obljube, kot je ta s strani veleposlanika Nishide (2013): "Mi si ne želimo samo držati obljub, pač pa želimo povečati svoj prispevek. Združeni narodi so ena najboljših poti za to. Želimo si biti nova Japonska, ki je odprta in odgovorna. To smo demonstrirali, ko smo recimo Iranu zmanjšali uvoz nafte za 40 %,« nadalje pravi Nishida.

Hook in drugi (2005, 22–23) so razdelali nekaj specifičnih posebnosti, ki jih je videti v japonski zunanji politiki:

1. Kljub temu da so ekonomsko ena najmočnejših držav, ne kažejo znakov, da bi odprto ustvarjali mednarodne institucije, tj. da bi si porazdelili breme ohranjanja stabiliziranega sistema.
2. Njen odprt zunanjepolitični cilj je članstvo v VSZN, a je njeno vedenje med samimi sestanki zelo neobičajno. Japonski predstavnik izgleda čuden in je večkrat popolnoma tiho.
3. Tudi na področju varnosti je Japonski način in pogled zelo drugačen od drugih razvitih narodov. Ob japonskem hitrem razvoju gospodarstva je pričakovati, da bi se na isti način razvijala tudi vojaško in da bi poskusila še enkrat dominirati vzhodno Azijo. Zaradi tega bi lahko zunanji opazovalec sklepal, da ameriške sile delujejo kot pokrovka pred novim militarističnim ekspanzionizmom. Zaradi tega je lahko analitik mednarodnih odnosov presenečen, če ne šokiran nad tem, kako močno se Japonska upira kakršnikoli vojaški razširitvi in celo sodelovanju s kakršnimikoli akcijami ZDA, ki vključujejo vojaško posredovanje.

Ob razlagi Japonskih mednarodnih odnosov naletimo na še dve dodatni specifikki, pravijo Hook in drugi (2005, 20). Prva specifika je ta, da Japonska ni osvojila položaja mednarodne pomembnosti glede na količino njenega prispevka, druga specifika je pa ta, da ne ustreza tipičnemu vzorcu mednarodnega vedenja, ki ga lahko vidimo v drugih glavnih industrijsko vodilnih državah. Razvidno je to v načinu, kako igra svojo vlogo, kako razpolaga s svojimi viri, ki jih ima na razpolago, in v natančnosti formulacije mednarodne strategije (ibid., 21).

Hosoya (2011) trdi, da se je Japonska kljub spremenljivemu okolju in iskanju svoje nove mednarodne identitete vseeno držala treh principov, na katerih je postavila svoje temelje kmalu po vstopu v OZN in v zadnjem obdobju svojo aktivnost v OZN povečala

ter bilateralne odnose z ZDA naredila močnejše. Strategijo, ki so si izbrali je pacifizem, vseeno pa je soočena z neprestanimi odločitvami med nasprotujočimi si silami, npr. ZDA ali Vzhodna Azija, ekonomski interesi ali pristop vrednot in za namen vodenja v takšnem okolju, je potrebno močno politično vodstvo in pogoste menjave premierjev ter zunanjih ministrov so Japonsko tega močnega in konstantnega vodstva oropale (ibid.). A spremembe se nakazujejo, opozarja Sansoucy (2002, 160), ki trdi, da je japonski pristop do zunanje politike pristop varnostnega bilateralizma v kombinaciji z ekonomskim multilateralizmom, bodo pa ZDA v tem novem obdobju po hladni vojni morale igrati vlogo enakovrednega in ne več dominantnega partnerja.

Odnos med Japonsko in OZN je eden od stebrov Japonske zunanje politike, ki jih je postavil Kishi Nobusko – 'UN-centered diplomacy' (Hook in drugi 2005). Kako pomembna je Japonski OZN, je razvidno tudi v Bertalaničevi analizi, saj se OZN omenja v kar 86 % govorov premierjev v analiziranem obdobju (Bertalanič 2003, 69). Po drugi strani je Japonska zelo pomembna za OZN. Japonski vpliv se skozi njene vedno večje prispevke, prispevek njihovega osebja ter različne sklepe in deklaracije še kako čuti v OZN (Hook in drugi 2005, 20).

4.3 Yasukuni preobrazba in polemike

Yasukunijski tempelj je podlaga za veliko interpretacij s strani različnih političnih skupin. Zaradi kompleksne zgodovine templja vzbuja tako pravne, moralne kot politične polemike (Deans 2007, 271).

Če začnemo s kulturnim aspektom japonske religije, lahko rečemo, da je osredotočenost na kami oz. duhove oz. "sveto" (Woodard 1997, 11) središče šinto religije (Earhard 1997, 9) – poleg prostovoljne udeležbe v tempeljskih ceremonijah (ibid., 6). Ti duhovi (kami) so prisotni v vseh živih in celo neživih bitjih (Woodard 1997, 10). Šinto religija verjame, da kadar dušo ohraniš (enshrine), takrat se vsa zla dejanja izničijo in gre duša naprej čista. Po Šinto tradiciji je potrebno spoštovanje in čaščenje umrlih. Po prepričanju šintoistov duhovi umrlih večno ostanejo na zemlji in ščitijo svoje zanamce (Wikipedia 2013c). Šinto templji (Holtom 1997, 20) so pa kraji, kjer se lahko komunicira s 'kami' in so predvsem mišljeni za zgradbe, ki so bile prej administrirane s strani državnega šintoizma in je bila samo zanje dovoljena beseda tempelj. V te šinto

templje Japonci hodijo posebej in ne skupno, tako kot je navada v nekaterih drugih religijah, s kami pa komunicirajo tudi neformalno (Earhard 1997, 23). Ponavadi se hvaležnost in svoje čaščenje izrazi neformalno in osebno (ibid.).

Bistvene polemike so nastale leta 1978, ko so se odločili 'ohraniti duše' med 12 in 14 obsojenim vojnim zločincem klase A, kar je užalilo tako Kitajsko kot J Korejo (Wisniewski 2009, 2; Jouhki 2009, 1), poleg teh je pa med imeni še 1.068 drugih obsojenih vojnih zločincev (CNN, 14. 1. 2003). Zaradi tega obiski templja na visokem nivoju z zanesljivostjo vzbudijo močne politične polemike (Deans 2007, 269), in sicer polemike glede odnosa do japonske države in ali je njegov status privaten (in verski), javni ali morda celo spomenik (ibid. 269–270).

Tako tempelj kot sosednji vojni muzej predstavljajo revizionistično histografijo japonske preteklosti, ki je kontroverzna tako znotraj Japonske kot znotraj drugih azijskih držav (Deans 2007, 294), v glavnem zaradi slike zgodovine, ki duhovno umešča in morda celo slavi obsojene vojne zločince tudi zaradi "nacionalističnega pristopa do vojnega muzeja" (Wikipedia 2013c). Zadevo komplicira tudi zapis na spletni strani templja, ki te vojne imenuje 'neizogiben in nesrečen konflikt' in pravi, da je "en in edini namen tega templja, da počasti tiste, ki so žrtvovali svoje življenje za narod." Po šinto tradiciji je namreč mrtve potrebno spoštovati in častiti, saj bodo duhovi umrlih večno ostali na zemlji in ščitili svoje (Yasukuni Shrine Website). Podobno je očitano muzeju, ki stoji poleg templja. Japonsko predstavlja kot žrtev tujega (zahodnega) vpliva, masakra v Nanjingu pa niti ne omenja (Contraveries Surrounding Yasukuni Shrine).

Deans (2007, 272) nadalje razlaga, da, kljub temu da je tempelj po svoji naravi v zasebni lasti, je hkrati javni spomenik tako v pogledu Japoncev kot mnogih zunanjih opazovalcev. Temu sledi še vrsta pravnih ukrepov in praks, ki naredi odnos med templjem in državo še bolj nejasen. Najpomembnejša je bila odločitev ministrstva za zdravje leta 1956, da obvesti vse prefektore (japonske administrativne enote, op. avtorja) o tem, da so bili vsi, ki prejemajo vojno pokojnino, duhovno umeščeni v tempelj. Od leta 1959 dalje so bili tudi tisti obsojeni vojnih zločinov s strani zavezniških sil duhovno umeščeni v tempelj kot rezultat tega, da so njihove družine prejele vojno pokojnino. Odločitev ministrstva, da te sezname poda templju, kaže na odnos med

državo in templjem, ki je kljub uradni ločitvi globoko povezan. Temu se pa pridružuje še nelagodno trenje glede šinto praks ter uradne ločitve države in cerkve po 20. členu ustave. Napetost izvira tudi zaradi dejstva, da je vladajoča liberalno demokratska stranka (v nadalje LDP) v parlament kar petkrat v sprejem poslala predlog zakona, da bi Yasukuni tempelj postal nacionalni spomenik, saj se pojavlja vprašanje sploh legalnosti obiska (tudi sodišča imajo o tem različna mnenja in razsodbe) (ibid.).

Japan Times (29. 3. 2007) je objavila, da je japonski parlament izdal, da so vladni predstavniki govorili o ohranjanju duš vojnih zločincev klase A v letu 1969 in da je tempeljsko vodstvo potrdilo njihovo vključitev devet let, preden je vključilo njihova imena. Deans (2007, 282–284) nadalje omenja, da je problem z vojnimi zločinci del veliko večjega političnega in socialnega pojava. Na Japonskem namreč obstajajo gibanja in posamezniki, ki skušajo Japonsko zgodovino prikazati v drugačni luči, kot je prikazana trenutno, in so pripravljeni ponovno preudarjati tudi o že splošno sprejetih pogledih na zgodovinske dogodke.

Revizionistični nacionalizem skuša spremeniti način, kako svet razume in se spominja japonskih dejanj v okviru Azije pred letom 1945. Pomembni predstavniki tega so bivši premier Kishi Nobuske, eden od županov Tokia Ishihara Shintaro ter Kobayashi, ki je popularen izdelovalec stripov, ki pravi, da se Japonska nikomur ne potrebuje opravičevati za karkoli. Revizijski nacionalizem med seboj ni usklajen in lahko prihaja do velikanskih razhajanj (Deans 2007, 284).

5 ESKLACIJA YASUKUNIJSKEGA KONFLIKTA TER JAPONSKA KANDIDATURA ZA STALNI SEDEŽ V ORGANIZACIJI ZDRUŽENIH NARODOV (1990–2013)

5.1 Yasukuni obiski

Obiski vladnih predstavnikov Japonske oblasti so središče spora v zvezi z Yasukunijskim templjem. Namen tega poglavja je na kratko orisati zgodovino teh obiskov. Deans (2007, 272–274) navaja, da je prvi tempelj obiskal tedanji premier Shidehara Kijuro v oktobru 1945, nadalje so bili obiski prepovedani s strani ZDA, ker so bili nelagodni s simbolizmom, ki ga je predstavljal. Obiski so se nadaljevali od leta 1951 dalje, ko je tempelj obiskal premier Yoshida Shigeru. Nadalje obiski niso predstavljali prepreke, a so pridobili na pomenu, ko se je Yasukunijski tempelj odločil ohraniti duše vojnih zločincev. Takrat se je prvič pojavilo vprašanje namena teh obiskov, saj se je v tistem času, leta 1975, premier Miki Takeo zagovarjal, da je bil njegov obisk osebne narave (ibid.), medtem ko je za nekatere nacionalistične komentatorje, kot je Okazaki Hisakiko, bila njegova izjava resna napaka, od katere se Japonska politika še ni opomogla (ibid.). V celotnem obdobju je največ obiskov opravil Sato Eisaku, drugi po vrsti je bil premier Nakasone, med pogostimi obiskovalci je pa še premier Suzuki Zenko. Med letom 1996, po obisku premiera Hashimoto Ryutaro, pa do leta 2001 obiskov premierjev v templju ni bilo. Zanima povezava je v tem, da število obiskov premierjev ni odvisno od njihove nacionalistične usmeritve (ibid.).

Deans (2009, 270–272, 276) navaja, da je z letom 2001 tempelj prvi po letu 1996 obiskal premier Koizumi, ki je nato tempelj obiskoval vsako leto. Njegovi obiski so ohladili odnose med Japonsko, Kitajsko in J Korejo; skrb je izrazila celo ZDA. Koizumi je glede svojih obiskov deloval dvoumno, ko je trdil, da tempelj obiskuje tako kot posameznik in tudi kot premier. Nadalje navaja (ibid.), da so motivi za Koizumijev obisk templja nejasni in kompleksni. Po eni strani je premier želel zgolj izpolniti obljubo, ki jo je dal aprila 2001 organizaciji Izokukai, da bo, če pride na položaj premierja, "obiskal Yasukuni tempelj, 15. avgusta brez izjem, tudi če bo name letel močan kriticizem." Ko pa je dejansko naletel na kriticizem, je na tiskovni konferenci rekel (ibid.):

Tuje države skušajo intervenirati v zadevo, ki se tiče mojega srca in skušajo iz tega narediti diplomatsko vprašanje. Ne morem razumeti takšnega odnosa. Nikoli več ne smemo imeti vojne. Današnja družba je osnovana na ljudeh, ki so izgubili svoja dragocena življenja v vojni. Ko obiščem tempelj, jim vedno izkažem spoštovanje in hvaležnost. Ne obiščem jih zato, da bi žaloval za določenimi ljudmi [vojnimi zločinci klase A], ampak da žalujem za veliko ljudmi, ki so umrli v vojni. To je bistven del japonske kulture (Deans 2009, 276).

Koizumi izgleda nepripravljen ali morda nezmožen sprejeti, da imajo morda kritike njegovih obiskov pravne temelje, saj jih je videl kot osebne napade nanj kot osebo in njegovih reformnih programov ali nasproti Japonski. Tukaj se vidi njegov trmast karakter (Deans 2007, 279–80). Temu se pridružuje Hisakazu (2012, 41), ko pravi, da je zelo problematično, če se mora premier sklicevati na ustavo, da brani svojo pravico čaščenja v Yasukunijskem templju. Po Koizumijevih obiskih pa tudi Japonska javnost ni sedela križem rok. Takrat so namreč na Japonskem obstajale tri skupine, ki se jim je zdel obisk vreden bodisi podpore ali opozicije le-temu (Masshardt 2009, iv).

5.2 Japonska po hladni vojni in spremembe v varnostno-vojaški politiki

Obdobje po hladni vojni v svetu označuje konec ostrega konflikta med dvema blokoma in ameriško zmago v Zalivski vojni leta 1991 (Hook in drugi 2005, 264). Mednarodno okolje postaja multilateralno z novimi silami, ki prihajajo na površje, kot sta Nemčija in Japonska, in tudi regionalni akterji, kot je EU. Ustvarjajo in utrjujejo se regionalna zaveznitva (NAFTA, ASEAN) in dogajajo se procesi regionalizacije ter globalizacije, a v tem času ZDA še vedno ostaja najmočnejša sila na svetu (Hook in drugi 2005, 36–7).

Zalivska vojna se je začela 2. avgusta 1990. Zanj mnogo komentatorjev meni, da je bila za Japonsko šok (Nakanishi 2011). V tej vojni so se pokazale šibkosti Japonske diplomacije, po renesansi, ki jo pa doživi OZN, se Japonska še bolj aktivno vključi v operacije OZN in naredi zgodovinsko potezo – sprejme zakon, s katerim lahko v tujino pošlje svoje samoobrambne sile (JSDF) – ‘Zakon o sodelovanju za mednarodni mir’ ali KPO zakon. Na podlagi tega zakona lahko ob posebnih pogojih pošljejo v operacije OZN tudi svoje JSDF (Bertalanič 2003, 89; Hook in drugi 2005, 377, 382).

V začetku 90. let 20. stoletja OZN doživi svojo renesanso, Japonska pa se še bolj aktivno vključi v operacije OZN in naredi zgodovinsko potezo, ki je kulminirala v sprejetju KPO zakona in deportaciji enot v tujino. Želja po aktivnejšem sodelovanju v OZN je povzročilo ponovni premislek o pristopih. Po dveh neuspešnih poskusih in burnih razpravah so sprejeli zakon, ki je zaobšel 9. člen japonske ustave in ga imenujejo 'Zakon o sodelovanju za mednarodni mir' ali PKO zakon, ker so zaradi njega lahko ob posebnih pogojih poslali v operacije ZN tudi svoje samoobrambne sile (JSDF) (Bertalanič 2003, 89; Hook in drugi 2005, 377, 382).

Ob koncu hladne vojne se Japonska sooči z odločitvami, kako graditi svojo politiko naprej, in zaradi zavrnitve nekaterih prošelj s strani ZDA (npr. logistična podpora v Korejski vojni 1994) narava zavezništva med ZDA in Japonsko postane vprašljiva. Ko kasneje sledi še kriza s Tajvanom in Severno Korejo, se Japonska po natančnih kalkulacijah in dobrem razmisleku o vseh svojih opcijah ponovno odloči za utrjevanje zavezništva z ZDA (Hook in drugi 2005, 264–265).

Sedanji premier Shinzo Abe (2013) se zelo trudi spremeniti sedanjo ustavo in povečati zmožnost oz. sploh omogočiti Japonski, da se vključi v kolektivno samoobrambo. Prav tako bi morala ustava JSDF preimenovati v vojsko.

5.3 Japonska kandidatura za stalni sedež v Organizaciji združenih narodov

Stvar japonskega narodnega ponosa je že od obdobja Meiji biti prvoklasna država, trdi Hook in drugi (2005, 371), znotraj OZN pa se ta želja pojavlja nekje od 1968 dalje, kakor je videti iz komentarjev Aichija Kiichija. Kasneje sta voditelja Tanaka in Nixon v skupni komunikaciji eksplicitno poudarila, da je potrebno najti način, kako Japonski zagotoviti mesto kot stalni članici VSZN (ibid.). Uradna izjava glede želje po stalnem članstvu v VSZN in za reformo celotne organizacije s strani Japonske je prišla leta 1994 (Bertalanič 2003, 66).

Hook in drugi (2005, 371) glavne razloge za japonsko željo po članstvu povzamejo v naslednjih razlogih:

- S tem bi bili Japonci predstavljeni znotraj OZN skladno s svojim finančnim prispevkom.

- Tako ne bi bilo potrebno biti vsak krog na volitvah.
- Pridobijo pravico do veta.
- Lahko pa tudi pridobijo več informacij o dogajanju v Varnostnem svetu ZN.

Premier Koji pravi, da se zdi Japonski nepravilno dejstvo, da, kljub temu da plačuje drugi največji znesek v OZN, nima več možnosti, da se sliši njen glas kot glas države, ki ima 40–50 tisoč prebivalcev. Ta nepravilnost se mora po njihovem mnenju razrešiti (Hook in drugi 2005, 371). Leta 2004 se mu pridruži premier Koizumi z zahtevo po stalnem sedežu, glede na vlogo, ki jo Japonska igra v OZN.

Medtem ko močna primerjalna prednost Japonske ni v oboroženih silah, je njihova primerjalna prednost v povsem drugačnem konceptu varnosti, ki ga gledajo kot celovit koncept človeške varnosti, ki je povezan s konceptom človekovega razvoja (Chapman in Huges v Hook in drugi 2005, 12, 14). Primer takšnega koncepta varnosti, pravi Nishida (2013), so japonske policijske postaje, ki se imenujejo Kōban, kjer dva policista služujeta in poznata skoraj vse ljudi v okolici, ki se nanje obrnejo, če karkoli potrebujejo. Ta varnostna mreža postane zelo učinkovit način varovanja mest in to je ena izmed dobrih praks, ki jo Japonska ponuja svetu prek mirovnih misij OZN.

Delovna skupina, ki se je oblikovala znotraj OZN za reformo organizacije, ni niti v letu 1992 niti 1994 dosegla konsenza glede rešitev. Po predlogu ameriškega ambasadorja, je svoj predlog podala še Japonska, in sicer (Bertalanč 2003, 76–7):

1. Potrebna je celovita reforma članstva VSZN, tako stalnega kot nestalnega, in mora se povečati transparentnost in odgovornost VSZN.
2. Razširitev stalnega članstva mora vključiti dve razviti in dve državi v razvoju, razširitev nestalnega članstva pa 4 nove države, tako da po zaključeni reformi VSZN šteje 24 članic.
3. Veto mora veljati za vse stalne članice, vendar se vprašanje le-tega rešuje šele v zaključni fazi pogajanj.
4. Japonska kot vplivna in razvita članica mednarodne skupnosti si želi postati stalna članica VSZN.

Spremembe v zasedbi VSZN so se izkazale kot izredno težko dosegljive, ker je potrebna tako široka večina v Generalni skupščini in potrditev vseh petih članic stalnega sveta

(Blum 2005, 648), zaradi česar je za Japonsko bistven urejen odnos s Kitajsko, saj brez njene privolitve ne more storiti ničesar. V Japonski kandidaturi za stalni sedež v VSZN je drugi osrednji steber Japonske zunanje politike zavezništvo z ZDA. Glavna podpora za njihove predloge reform je prav tako ZDA. Poleg ZDA Japonsko podpirajo še Nemčija, Italija in druge države. Leta 2003 ima 50 podpornic (Bertalanič 2003, 80). Poleg tega ima Japonska podporo štirih stalnih članic, Kitajska pa je do njenih predlogov neopredeljena (Bertalanič 2003, 77–78).

5.4 Odnos med Japonsko in Kitajsko

Odnos med Japonsko in Kitajsko je za Japonsko in njene mednarodne ambicije ključen. Hook (2005, 374) meni celo, da gre v tem odnosu za osrednji problem japonske aktivnejše vključitve v OZN. Se pa njuna razhajanja poznajo v "razmiku v nacionalni identiteti" (Rozman 2013, 31) in v sporu v vzhodno-kitajskem morju, kjer Japonci in Kitajci kljub želji po sodelovanju tega ne izvedejo (Valencia 2007, 127). Valencia (2007, 166) vidi vzrok v teh sporih v domači nacionalistični politiki, saj politiki ne zgrabijo priložnosti, ko pride do možnosti za razrešitev spora, Več kot jasno je, da je ta opazka letela na visoke predstavnike japonske oblasti, ki z obiski templja ne dajejo prostora za diplomatsko rešitev. Parks (2006, iv.) nadalje trdi, da sta Japonska in Kitajska definitivno največji gospodarski in politični sili v vzhodni Aziji in tudi najpomembnejši partnerici ZDA v regiji, trenja v njunem političnem odnosu pa lahko destabilizirajo regijo. Kljub normalizaciji odnosov od leta 1972 (Rose 2005) so politični konflikti pokazali, da nerazrešena zgodovina med njima vpliva na način, kako se državi vidita druga drugo. Stone (2006, iv) se je lotil raziskovanja psiho-političnega aspekta, ob predpostavki, da so kitajski in japonski odločevalci tisti vplivni dejavnik. Ugotavlja, da druga država drugo vidi kot grožnjo. Kitajci gledajo Japonce kot imperialiste, medtem ko gledajo Japonci Kitajce kot barbare, zato imajo težave politično, medtem ko se ekonomsko dobro razumejo, saj se na tem mestu dojemajo kot enakovredne in so lahko drug z drugim direktni (Stone 2006, 94).

Veliko invazij in vojnih zločinov na Kitajskem med leti 1894 in 1945 kot tudi japonski odnos do svoje preteklosti so glavni problemi, ki vplivajo na sino-japonske odnose (Wikipedia 2013f). Bertalanič (2003, 79) trdi, da je danes bistven problem med Japonsko in Kitajsko različna interpretacija zgodovine. Eden od dogodkov je pokol v

Nankingu leta 1937. Poleg tega je kitajsko gospodarstvo glavni konkurent Japonski.

Yayama (2005, 51) trdi, da Kitajska z opominjanjem Japonske na Yasukunijski tempelj skuša odvrnati pozornost stran od svojih problemov, nastalih zaradi njihove ekonomske reforme, velikega razkoraka med bogatimi in revnimi ter korupcije, medtem ko Deans (2007, 270) trdi, da je na Kitajskem Yasukunijski tempelj zadeva tako vladajočih elit kot množic. V preteklosti je Kitajska sicer uporabila problem (issue) za svoje lastne politične interese, ampak v tem primeru obisk Japonskih političnih osebnosti Yasukunijskega templja ustvarja pristno užaljenost in skrb. Za Kitajsko vlado ta zadeva test japonske pripravljenosti na razvoj odnosov s Kitajsko, na nivoju množic pa obiski povzročajo antijaponske občutke, ki gredo precej prek meja tega, kar se Kitajski zdi sprejemljivo in celo omejujejo zmožnost Kitajske vlade v sodelovanju z Japonsko.

Kitajsko-japonski odnosi so se bistveno izboljšali, ko je Shinzo Abe postal premier v septembru 2006, ko so izvedli skupno zgodovinsko študijo in leta 2010 poslali poročilo, ki kaže pot do novega konsenza glede druge svetovne vojne in takratnih grozodejstev, se je pa ta odnos že leta 2010 spet ohladil (Wikipedia 2013i).

5.5 Odnos med Japonsko in Južno Korejo

Tudi med Japonsko in J Korejo obstaja nerazrešena zgodovina. Na tak način lahko 'lingvistični lapsusi' (Kiwong 2008), kot je Okunova izjava, da "so bile korejske ženske za uteho zgolj komercialna transakcije", ali ko je bil Abe Shinzo citiran, da "ni dokazov, da bi korejski bordeli z ženskami za uteho obstajali", povzroči tako močne odzive (Kiwong 2008, 72, 82). Še veliko večji kamen spotike kot ta zadeva so obiski Yasukunijskega templja, na katere vsako leto J Koreja reagira. Ti obiski v južnokorejskih medijih povzročijo sliko Japonske, kot je zanje obstajala tekom druge svetovne vojne (Jouhki 2009, 1). Reakcije so bile tako močne, da je južnokorejski predsednik Roh Moo Hyun preložil svoj obisk Japonske za eno leto.

Dong-A Ilbo je obisk opisal kot "absurden" in "nemogoč", 'The Korea Herald' je označil premierjev mandat kot brezpomenski, časopis Hankyoreh je opisal, kako se je za Korejce dan slavja prelevil v čas bridkosti, ter zaradi premierjevih 'otročjih akcij' celo

zahteval, da se Koizumiju prepove vstop v Korejo (Jouhki 2009, 2). The Guardian piše (McCurry 2013) o tem, kako je J Koreja preklicala obisk svojega zunanjega ministra v Tokiu po tem, ko je Taro Aso s svojo delegacijo obiskal Yasukunijski tempelj.

“Kot vojni spomenik je Yasukunski temelj s strani Korejcev označen kot izredno militarističen simbol in ogrožajoč Korejo” (Jouhki 2009, 2), tako da J Koreja v letu 2013 že vnaprej opozori svojo sosedo, naj v prazničnem tednu ne opravlja uradnih obiskov v Yasukunijskem templju. Tako J Koreja kot Kitajska trdita, da so uradni obiski kalkuliran napad na države, ki so bile v preteklosti žrtve imperialistične agresije (Asia Pacific 2013). Če povzamemo retoriko korejskih časopisov, izgleda, da je Japonska militarna država, ki časti vojne kriminalce, ki bi ne le morali prevzeti odgovornost za svojo preteklost, pač pa se opravičiti za svojo absurdno in nasilno ponovitev preteklosti (Jouhki 2009, 3).

Koreja je bila s strani Japonske okupirana 35 let (med 1910 in 1945), a je zgodovina, pravi Jouhki (2009, 1), ki Korejce še vedno definira. Ko se ta simbol za Korejce, ki ga pooseblja Yasukunski tempelj, pojavi, se je korejski narod zmožen »vrniti« v dobo japonske kolonialne nadvlade. Kljub temu da premier Koizumi trdi, da je razlog za njegov obisk templja počastitev žrtev vojne in ponovna potrditev japonske zaveze, da ne gre nikoli več v vojno, vseeno aktivira korejska čustva (ibid., 3), a je potrebna določena mera kulturne ignorance, da vidiš Yasukuni izključno kot način, da Japonska dostavi kolonialni udarec Koreji, svoji bivši koloniji (ibid., 4). To je mogoče samo, kadar si Japonsko predstavljaš kot enovito osebo (ibid.), ki ima svojo preteklost in je ostala ista, kakor je bila prej. Samo takrat lahko nekemu narodu pripišeš vsa ta čustva in namene. “Yasukunska težava je dialog gluhih, ki ga okarakterizira simetrični avtizem” (ibid.).

“Druga možna razlaga problema se lahko najde v Hallovem (1994, 394–395 v Jouhki 2009, 4) argumentu, da v kolonializmu akt podjarmljenja vključuje ne samo videti kolonizatorja kot Drugega, ampak da narediš, da se podjarmljeni vidi sebe kot Drugi. V našem primeru lahko vidim, da je ta dialektika razvidna iz retorike Korejskih medijev. Še vedno gre za boj proti ponotranjenem Drugemu od Korejcev. S tem kaže, da se popkovina z Japonsko še ni prerezala” (ibid.)

Vrnimo se k zadevi v zvezi z 'ženskami za uteho'. Ko je Yoshimi svojo študijo izdal v japonskih medijih 12. 1. 1993, so ta dejstva povzročila senzacijo in prisilila vlado, ki jo

je predstavljal šef kabineta Kato Koishi, da so nekatera dejstva priznali še isti dan, tako da so 17. 1. Korejci dobili uradna opravičila. Glede 'bordelov', ki so bili ustanovljeni med japonsko okupacijo Koreje, je New York Times editorial 6. marca 1993 zapisal, da tukaj ni šlo za bordele, pač pa za uporabljeno prisilo, in kar se je tam dogajalo, so bila posilstva in ne prostitucija. Šlo je za grozljiv zločin in takšna kvazi opravičila ne zadostujejo (Wikipedia 2013g).

5.6 Nezmožnost ali nepripravljenost soočanja s to zgodovino s strani Japonske

Najnovejši razvoj dogodkov vključuje aktivnosti sedanjega premierja Shinza Abeja. Letos (2013) niti on niti drugi najvišji predstavniki vlade niso obiskali Yasukunijskega templja (Cheng 2013), a tudi to za kitajske oblasti ni bilo dovolj, saj je že dar, ki ga je poslal, ter opravičilo za neprihod skupaj s tem, da ni zaukazal ostalim članom vlade, da ne hodijo tja, samo še bolj razjezilo kitajske oblasti, saj to ne spremeni ničesar, kar se tiče njegovega odnosa do zgodovine, trdi 'Educationa Post' (16. 8. 2013; Cheng 2013), s čimer je Japonska ponovno naredila politično napako (Cheng 2013). V intervjuju z ameriškim novinarjem tudi sam Shinzo Abe (2013) ob vprašanju, ali bo še obiskal Yasukuni tempelj, ne zavzame stališča proti Yasukuni templju ali obiskom le-tega:

»Glede Yasukunijskega templja vas ponižno prosim, da razmislite o svojem lastnem kraju, kjer se poklanjate umrlim v vojni, narodnem pokopališču Arlington v Združenih državah. Predsedniki Združenih držav gredo tja, in tudi kot japonski premier sem /Arlington/ obiskal. Profesor Kevin Doak iz univerze Georgetown poudarja, da obisk pokopališča ne pomeni podporo suženjstvu, tudi če so tam pokopani 'konfederalni vojaki'. Sem mnenja, da bi lahko imeli podoben razlog glede Yasukunija, ki ohranja duše tistih, ki so izgubili življenje v službi svoji državi. Po tem ko je Yasukuni ohranil duše kriminalcev klase A, nista Kitajska in J Koreja nekaj let podali nobenih pritožb. Potem pa so naenkrat začeli nasprotovati obiskom. Torej, ne bom rekel, ali bom ali ne bom obiskal /Yasukuni/ templja.«

Nadalje 'Z News' (27. 8. 2013) poroča o nezadovoljstvu Japonske z zahtevo Bana Ki-moona, naj se sooči s svojo preteklostjo in izboljša odnose s svojimi sosedi. Japonska odgovarja, da ne verjame, da si je Ban Ki-moon zadevo ogledal dovolj globoko. Ob problemu Yasukunijskega templja je razvidno, pravi Yongwook (2007, 705), da se viša

konzervativni desni politični nacionalizem in da s tem Japonska postaja normalna država. Nadalje v svojem delu (ibid., 726) dvomi, da se bo našla rešitev, ki bo zadovoljila tudi J Korejo in Kitajsko, medtem ko Deans (2007, 292–293) pravi, da so v samem srcu spora domače nacionalistične aspiracije. Kuroki (2013, 175) trdi, da nacionalizem ni nujno negativen, saj ni potrebno imeti alergije do ljubezni do države.

Japonska smatra moralno in legalno dolžnost do vojnih zločinov ločeno. Torej, medtem ko trdi, da Japonska ni prelomila nobenih mednarodnih konvencij, je vlada uradno priznala trpljenje, ki ga je japonska vojska prizadela in že od 50. let 20. stoletja izdala veliko opravičil za storjene zločine, vključno z zelo specifično omembo pokola v Nankingu, kljub temu da so bila ta videna kot nezadostna (Wikipedia 2013f; Wikipedia 2013g).

Deans (2007, 293) ugotavlja, da Japonci po storjenih zločinih niso užili katarze, ampak se je vzpodbujala kultura represije in zanikanja. Ta kultura je močno poškodovala zmožnost japonske države in Japoncev, da razvijejo stabilen in zrel odnos s svojimi sosedi in partnerji. Kot posledica te nerazrešenosti je Japonska povzročala sovraštvo s strani drugih azijskih držav in omogočala politikom na višjih položajih, da so to nerazrešenost zlorabljali, da bi pridobivali podporo. Na Kitajskem so se te strasti vnele prek nadzora oblasti, kar se sedaj kaže kot protijaponski občutek, ki postaja vir nestabilnosti in že načinja kredibilnost kitajske vlade (ibid.). Selden (2007) se strinja s tem in opozarja, da se je Nemčija žrtvam nacizma javno opravičila in jim dala tudi potrebne kompenzacije, Japonska tega koraka ni v polnosti storila in še vedno zavrača uradno povračilo žrtvam prisilnega dela ter korejskih seksualnim sužnjam. To samo še poglobi spor, ki je sicer že načet zaradi japonskih šolskih zvezkov glede kolonializma in vojne, Yasukunijskega templja in polemike, ki izhajajo iz masakra v Nanjingu. Japonski otroci se naučijo zelo malo o aktivnosti njihove države v drugi svetovni vojni (Asian History, 2013).

Želja po ekonomski integraciji vzhodne Azije je vodila do povečanja medregionalnega trgovanja, nadaljnjih pogajanj glede širitve svobodne trgovine in vedno večjega konsenza znotraj ASEAN+3 narodov, da širijo svoje finančno sodelovanje s končnim ciljem, kar naj bi pomenila polna ekonomska integracija. Ne glede na vse se morajo tako strukturne težave kot težave, ki onemogočajo pogajanja, razrešiti (Wisniewski

2009, 2). Kydd (2005, 26–27) trdi, da je zaupanje osrednji problem v mednarodnih odnosih in da je še toliko bolj pomembno po hladni vojni, saj šele ko si države med seboj zaupajo, lahko živijo v miru. Tiste države, ki so 'iskalke varnosti', vedno ocenjujejo namene drugih držav, če si te morda ne želijo zgolj ekspanzije za svoje lastne interese. Nadalje bomo uporabili njegovo definicijo zaupanja med državami, ki je (ibid., 6) "prepričanje, da bo druga stran preferirala medsebojno sodelovanje, namesto da bi zlorabila to sodelovanje" (Kydd 2005, 6). Tudi Kwak (2006, 715, 735) se strinja, da je zaupanje pomemben aspekt kooperacije in razvoja v vzhodni Aziji tako med državami kot med nedržavnimi institucijami. Dodaja še, da so ravno nevladne organizacije poleg transnacionalnih korporacij po njegovem mnenju ključni akterji v rasti zaupanja med državami. Tudi Benko (2000a, 220–221) se strinja, da so interakcije med subjekti mednarodne skupnosti za mednarodne odnose pomembni. Razvidno je lahko, do kakšne mere so med njimi stanja avtarkije, medsebojne povezanosti, odvisnosti in soodvisnosti. To je mogoče raziskati s pomočjo indikatorja interakcij.

V World Values Survey sem vnesel možnost zaupanja, ki ga imajo Kitajci in Južnokorejci do Japoncev ter Japonci do Južnokorejcev in Kitajcev. Primerjal sem podatke iz let 1982 do 2001, da bi ugotovil, s katere strani je zaupanje manjše. Po izračunu povprečja sem ugotovil, da je zaupanje manjše s strani Južne Koreje in Kitajske kot s strani Japonske do njiju dveh. Samo 2,1 % vprašanih Kitajcev in Južnokorejcev se je izreklo, da Japoncem popolnoma zaupa, in samo 0,75 % Japoncev popolnoma zaupa Kitajcem in Južnokorejcem (World Values Survey). Omejitvi te 'mini-študije' sta: nisem raziskal, kakšno je povprečje zaupanja do ostalih narodov; zelo majhen odstotek anketiranih je odgovorilo na vprašanja o zaupanju. McCargo (2004, 24, 108) trdi, da je petnajst let (prej omenjenega) japonskega militarizma eden od razlogov za nezaupanje do Japonske, zaradi česar Japonska še danes občuti posledice. Drugi razlog je Japonska neodločnost za bolj jasne akcije v mednarodnem prostoru.

Drugi izzivi, s katerimi se Japonska sooča, trdita Fukuyama in Kongdan (2010, 106 v RAND 2013), so:

- spor zaradi Kirilskih otokov z Rusijo na severu,
- spor s Kitajsko zaradi otokov na jugozahodu,
- varnostni izzivi na čelu z nuklearno grožnjo Severne Koreje.

5.7 Možne rešitve konflikta

Kar se rešitev tiče, Kazuhiko (2006, 7) meni, da se morata obe državi zazreti v svoje pojmovanje zgodovine in v japonskem primeru tudi njene identitete. Japonska ne bo nikoli našla svoje identitete, brez da ponovno zaobjame azijsko identiteto. Ravno protikitajska stališča in politike so tiste, kar mora biti popravljeno (ibid., 14). Kljub temu da so poskusili najti rešitev s postavitvijo novega spomenika, jim to ni uspelo (Shibuichi 2005, 213). Shibuichi (2005, 215) meni, da se bo to zgodilo šele ob menjavi generacij, ko ne bo več finančne podpore za desno usmerjene politike in aktiviste.

Deans (2007, 292–293) trdi, da se:

»kontraverzije okrog Yasukunijskega templja ne da razrešiti, saj vsaka stran vztraja trdno na svojih položajih, ki so postale komponente identitet in ideologij nasprotujočih si političnih in nacionalističnih aspiracij tistih, ki te poglede propagirajo. Dobronamerne aspiracije za 'posvetni' vojni spomenik, ki ni povezan s kontraverzijami Yasukunija, ne more nikoli zares uspeli. Revizionistična nacionalistična stran ne bo nikoli sprejela drugega spomenika, saj je lahko samo Yasukuni tisti, ki služi namenu obeležbe umrlih in katerikoli japonski politik lahko nazaj obudi obiske čez 5, 10 ali 20 let. Kakorkoli že, dobro politično vodstvo lahko zadrži ali prepreči ekstremne reakcije na tempelj. Japonska vlada mora objasniti status templja in premier, ki si želi izraziti svoje goreče srčne želje, mora sprejeti, da lahko to stori samo, kadar ni v poziciji premierja, saj je užaljenost, ki se povzroči resnična in politični voditelj mora sprejeti to realnost. Naslednje, pogled na zgodovino, predstavljeno v Yushukanu, mora biti zavrnjen, saj ne žali samo japonskih sosedov, pač pa izda tudi Japonce same. Zunaj Japonske morajo nasprotniki templja sprejeti, da Japonci žalujejo za svojimi umrlimi, ampak na dolgi rok samo javnost, ki v polnosti sprejme negativne aspekte japonske zgodovine s strani Japoncev bo dovolila Kitajski in drugim vladam, da sprejmejo to pozicijo. V vmesnem času naj trenutne vlade v Aziji podajo realističen pogled na vlogo Yasukunijskega templja, ki bo vseboval njegovo kompleksnost in se izogibal simplistični uporabi templja kot simbola dobrega in zla (ibid.).

6 ZAKLJUČEK

Yasukunijski izziv z obiski visokih predstavnikov japonske oblasti Yasukunijskega templja ter diskurzom, ki poteka med Japonsko, Kitajsko, Tajvanom, J Korejo in ZDA, simbolizira samo srčiko največjih težav, ki trenutno hromijo politične odnose v tem delu Azije. Prikazuje nezaupanje, nerazrešenost preteklosti, odsotnost katarze in polne odgovornosti za storjeno ter nezadostno modrost in zrelost političnih vodij, da bi lahko presegli svoja lastna mnenja in politične agende v dobro odnosov.

Dejstva govorijo o nepredstavljenih zločinih, ki jih je Japonska zakrivila v temnem obdobju njene zgodovine (okrog 1930 do 1945), ki so segali od prisilnih delovnih taborišč do bioloških poskusov na ljudeh, pobijanju, ropanju in posiljevanju civilistov brez vojnega razloga, sistematično spolno zlorabo žensk, sistematično in načrtno povzročanje lakote, zaradi česar je iz zemljevida izbrisala celotna področja poleg brutalnih vojnih taktik, zaradi česar je življenje v Aziji izgubilo okrog osem in pol milijonov ljudi. V tej nalogi smo se dotaknili možnih razlogov za takšna dejanja in zgodovinskih okoliščin, vendar razlogi, upravičevanja, dokazovanja nasprotnega in razumevanje ne prinašajo razrešitve za tiste, ki se počutijo žrtve takšne agresije.

Ko se nekaj tako okrutnega zgodi v relativno bližnji preteklosti in nato žrtve takšne agresije opazujejo državo, katero vidijo kot vir vsega tega zla, kako se vzpenja med svetovne velesile, medtem ko razen opravičil, iz te države ne pridejo niti kompenzacije niti polnega priznanja za svojo odgovornost. Poleg tega se otroci v šoli ne učijo o tem, kar se je zgodilo, pojavljajo se gibanja, ki skušajo to zgodovino prikazati drugače, politiki občasno prihajajo na plano z zanikanji te zgodovine in vodja te celotne zadeve, cesar Hirohito, ne le preživi in ni obsojen, temveč celo ohrani oblast (čeprav simbolno) kot cesar. Ko temu dodamo še simbolno umestitev in nato čaščenje v glavnem templju v državi 1068 ljudi, ki so neposredno odgovorni za te vojne zločine, od 12 do 14 med njimi pa je močno odgovornih, ter enega glavnih državnih vojnih muzejev, ki te temne plati svoje zgodovine niti ne omenja, takrat lahko razumemo odziv J Koreje in Kitajske. Obiski tega spornega templja njihovemu narodnemu etosu stopijo na najbolj bolečo rano.

Razumemo lahko tudi Japonsko, ki je ob prvem soočenju s tem, kar so storili, izkušnjo dveh atomskih bomb in obstreljevanje 60 njihovih mest, ki so povzročili 652.000 mrtvih civilistov v zadnjih trenutkih druge svetovne vojne – nekaj, kar ni v tako kratkem času verjetno izkusil še noben narod – obstala v popolnem 'narodnem šoku', znotraj katerega so sprejeli poraz, sprejeli okupacijo ZDA in sojenja vojnim zločincem, ki so si velikokrat sodili tudi sami. Po mojih lastnih izkušnjah Japonske tam odgovornost navadno ni izražena tako močno z besedami in povračili, pač pa z novimi dejanji in neponovitvijo starih dejanj, ki pričajo več kot besede. Japonci so sami sprejeli člen v ustavo, ki prepoveduje udeležbo v kakršnikoli vojni, in ta člen jemljejo zelo resno. Njihova zaveza miru in neoboroževanju presega zavezo kateregakoli drugega naroda.

Na koncu te naloge težko sodimo, kdo ima prav. Za obe strani je zgodovina do neke mere nerazrešena in nobena stran ni sposobna ustvarjati nove prihodnosti, brez da bi bila obarvana s preteklostjo (kadar se nečemu iz preteklosti apriorij izogibaš, je to tudi direkten vpliv preteklosti na tvoje delovanje v sedanjosti in s tem kreacijo tvoje prihodnosti). Tisto stran, ki bo zbrala moč, modrost in pogum, da se zazre v preteklost pogleda, na svoji strani razreši tržave in se spravi z vsem, kar se je zgodilo in se ni zgodilo ter prevzame resnično odgovornost, vključno z vsemi svojimi reakcijami po dogodkih, bomo verjetno videli kot velesilo v tem delu Azije v tem stoletju. Zagotovo je temu najbližje in lahko to najlažje stori Japonska. Če bo vodstvo lahko zbralo toliko modrosti, da si bo upalo v polnosti soočiti s tem in na nov način prevzeti odgovornost za to svojo preteklost, ji lahko to uspe.

7 LITERATURA

1. Asia Pacific. 2013. *South Korea warns Japan over trips to war shrine*. Dostopno prek: <http://www.channelnewsasia.com/news/asiapacific/south-korea-warns-japan/775396.html> (26. september 2013).
2. Asian History. 2013. *Why Is Japan's Yasukuni Shrine Controversial?* Dostopno prek: <http://asianhistory.about.com/od/japan/f/Yasukuni-Shrine-Japan.htm> (27. september 2013).
3. Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
4. --- 2000a. *Sociologija Mednarodnih odnosov*. Ljubljana: ZPS.
5. --- 2000b. *Zgodovina Mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
6. Bertalanich, Boštjan. 2003. *Novi aktivizem japonske zunanje politike po letu 1990: Odnosi z OZN skozi analizo vsebine političnih govorov v japonščini*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/bertalanic-bostjan.pdf> (15. september 2013).
7. Bradford, C. James. 2006. *International Encyclopedia of Military History*. New York, London: Routledge.
8. CNN. 2003. *Where war criminals are venerated*. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/east/08/13/japan.shrine> (17. september 2013).
9. Deans, Phil. 2007. Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms. *East Asia* 24 (3): 269–294.
10. Earhart, H. Byron. 1997. *Religion in the Japanese Experience: Sources and Interpretations*. Wadsworth: Cengage Learning.
11. Eliade, Mircea, ur. 1995. *The Encyclopedia of Religion*. London: Simon & Schuster and Prentice Hall International.
12. *Foreign Affairs*. 2013. Japan Is Back 92 (4): 2–8.
13. Hayashi, Yuka in Martin Alexander. 2013. Three Japan Cabinet Ministers Visit Controversial Shrine. *The Wall Street Journal*. 15. avgust. Dostopno prek: <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324139404579013604100202642.html> (27. september 2013).

14. Holtom, D. C. 1997a. Shinto Shrines. V *Religion in the Japanese Experience: Sources and Interpretations*, ur. Byron H. Earhart, 20. Wadsworth: Cengage Learning.
15. --- 1997b. The Centrality of Kami in Shinto. V *Religion in the Japanese Experience: Sources and Interpretations*, ur. Byron H. Earhart, 18–23. Wadsworth: Cengage Learning.
16. Hook, Gilson in Hughes Dobson. 2005. *Japan's International Relations: Politics, economy and security*. New York: Routledge.
17. Hosoya, Yuichi. 2011. *Japan in Search of a new international identity*. Dostopno prek: <http://www.nippon.com/en/features/c00201> (15. september 2013).
18. Huang, C. in Reuters. 2013. Abe's Yasukuni war shrine concession won't appease Beijing, *South China Morning Post*, 16. avgust
19. Inagaki, H. 2010. Memory and Reconciliation in Japanese History. *Diogenes* 57 (3): 41.
20. Japan Society. 2013. *Foreign Policy Association and Japan Society Lecture by Ambassador Tsuneo Nishida Permanent Representative of Japan to the UN »Japan and the United Nations in a Turbulent World«*. 29. maj. Video. Dostopno prek: <http://www.japansociety.org/webcast/japan-and-the-united-nations> (19. september 2013).
21. Jukka, Jouhki. 2009. *The Second Invasion: Notes on Korean Reactions to the Yasukuni Shrine Issue*. Dostopno prek: http://www.academia.edu/179474/The_Second_Invasion_Notes_on_Korean_Reactions_to_the_Yasukuni_Shrine_Issue (17. september 2013).
22. Kajnič Lange, Sabina. 2008. *Razvoj evropske zunanje politike*. Ljubljana: FDV.
23. Kazuhiko, T. A. 2006. Moratorium On Yasukuni Visits. *Far Eastern Economic Review* (169.5): 5–15. Dostopno prek: <http://search.proquest.com/docview/208249836/fulltextPDF?source=fedsrch&accountid=16468> (26. september 2013).
24. Kiwoong, Yang. 2008. South Korea and Japan's frictions over history: a linguistic constructivist reading. *Asian Perspective* 32 (3): 59–86.
25. Kuroki, Maiko. 2013. *Nationalism in Japan's Contemporary Foreign Policy: A Consideration of the Cases of China, North Korea, and India*. Dostopno prek: http://etheses.lse.ac.uk/595/1/Kuroki_Nationalism_Japan's_contemporary_foreign.pdf (30. september 2013).

26. Kwak, Jong-Young. 2006. East Asian Partnership via NGO Networks: Resolution of Pending Historical Issues for Trust-Building. *Korea Observer* 37 (4): 715–739.
27. Kydd, Andrew. 2005. *Trust and Mistrust in International Relations*. Dostopno prek: <http://press.princeton.edu/chapters/s8091.pdf> (26. september 2013).
28. *Japan Times*. 2007. Paper: Yasukuni, state in '69 OK'd war criminal inclusion. 29. marec. Dostopno prek: <http://www.japantimes.co.jp/news/2007/03/29/news/paper-yasukuni-state-in-69-okd-war-criminal-inclusion/#.UjeMtRY46fQ> (26. september 2013).
29. Lulu, Cheng. 2013. *Japan's tribute to war criminals threatens regional ties*. Dostopno prek: <http://search.proquest.com/docview/1424269322> (26. september 2013).
30. Mason, R. H. P. in J. G. Caiger, 1999. *A History of Japan*. Rutland, Vermont; Tokyo: Tuttle Company Inc.
31. Masshardt, B. J. 2009. *Demonstrating democracy: Citizen Politics in Japan and Yasukuni Shrine, 2001-2006*. University of Hawai'i at Manoa, ProQuest, UMI Dissertations Publishing. Dostopno prek: <http://search.proquest.com/docview/250908910/previewPDF?accountid=16468> (26. september 2013).
32. McCargo, Duncan 2004. *Contemporary Japan*. Palgrave: McMillan.
33. McCurry, Justin. 2013. Shrine visit angers South Korea. *The Guardian*, 22. april.
34. Mendez, Marcos. 2013. *The need to solve the Yasukuni Conflict Once and for All*. Dostopno prek: <http://www.wordsofpeaceandwar.com/?p=691> (26. september 2013).
35. Ministry of Foreign Affairs of Japan (MOFA). 2011a. *Japan's Position on the United Nations Security Council for the 21st Century*. Dostopno prek: http://www.mofa.go.jp/policy/un/sc/pdfs/pamph_unsc21c_en.pdf (25. september 2013).
36. --- 2011b. *Japan's Policy Toward The United Nations in the Post-Cold War World*. Dostopno prek: <http://www.mofa.go.jp/policy/un/pamph96/japan.html> (27. september 2013).
37. Nakanishi, Hiroshi. 2011. *The Gulf War and Japanese Diplomacy*. Dostopno prek: <http://www.nippon.com/en/features/c00202> (15. september 2013).
38. Rebić, Adalbert, ur. *Splošni Religijski leksikon*. 2007. Ljubljana: Modrijan.

39. Reilly, Benjamin. 2008. *Democracy and Diversity: Political Engineering in the Asia-Pacific*. Oxford: University Press.
40. Rozman, Gilbert. 2013. Narrowing the Gap between China and Japan: Three Dimensions of National Identity and the Korean Factor. *Japanese Journal of Political Science* 14 (01): 31–49.
41. Rummel, R. J. 2002. *Japanese Domicide and mass murder*. Dostopno prek: <http://www.hawaii.edu/powerkills/SOD.CHAP3.HTM> (29. september 2013).
42. Ryu, Yongwook. 2007. The Yasukuni Controversy: Divergent Perspectives from the Japanese Political Elite. *Asian Survey* 47 (5): 705–726.
43. Sansoucy, L. Lisa. 2002. *Japan's regional security policy in post-cold war Asia*. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=17380> (25. september 2013).
44. Schatschneider, Ellen. 2009. The Work of Sacrifice in the Age of Mechanical Reproduction: Bride Dolls and Ritual Appropriation at Yasukuni Shrine. *The Culture of Japanese Fascism*, ur. Alan Tansman. :296-317 Dostopno prek: http://www.academia.edu/3852096/The_Work_of_Sacrifice_in_the_Age_of_Mechanical_Reproduction_Bride_Dolls_and_Ritual_Appropriation_atYasukuni_Shrine (17. september 2013).
45. Sedmak, Matej. 2013. *Japonska in Združeni Narodi v luči njenega zgodovinskega razvoja, specifičnosti njene zunanje politike in kandidature za stalni sedež v Varnostnem svetu*. Seminarsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
46. Selden, Mark. 2007. Forgotten Holocaust: US Bombing Strategy, the Destruction of Japanese Cities and American Way of War II to Iraq. *Japan Focus*, 2. maj. Dostopno prek: <http://www.japanfocus.org/-Mark-Selden/2414> (26. september 2013).
47. Shibuichi, Daiki. The Yasukuni Shrine Dispute and the Politics of Identity in Japan: Why All the Fuss? *Asian Survey* 45 (2): 197–215.
48. Stone, Asako in C. Parks. 2006. *Impacts of Social Identity, Image Misperceptions, and Uncertainty in China-Japan conflict: Political-Psychological Analyses*. Dostopno prek: <https://research.wsulibs.wsu.edu/xmlui/handle/2376/490> (26. september 2013).

49. Susumu, Shimazono. 2005. *State Shinto and the Religious Structure of Modern Japan*. Dostopno prek: <http://jaar.oxfordjournals.org/content/73/4/1077.abstract> (26. september 2013).
50. RAND. 2013. *U.S.-Japan Security Relationship After the Cold War*. Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB7404/index1.html (15. september 2013).
51. Valencia, J. Mark. 2007. The East China Sea Dispute: context, claims, issues, and possible solutions. *Asian Perspective* 31 (1): 127–167.
52. Wikipedia 2013a. *Black Ships*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Black_Ships (28. september 2013).
53. --- 2013b. *Boshin war*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Boshin_War (28. september 2013).
54. --- 2013c. *Yasukuni Shrine*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Yasukuni_Shrine (17. september 2013).
55. --- 2013č. *Emperor Jimmu*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Emperor_Jimmu (28. september 2013).
56. --- 2013d. *History of Japan*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Japan (28. september 2013).
57. --- 2013e. *History of Japan–Korea relations*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Japan–Korea_relations (29. september 2013).
58. --- 2013f. *History of Sino-Japanese Relations*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Sino-Japanese_relations (28. september 2013).
59. --- 2013h. *Japanese War Crimes*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_war_crimes (29. september 2013).
60. --- 2013i. *Sino-Japanese relations*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Sino-Japanese_relations (28. september 2013).
61. Wisniewski, Peter. 2009. *The Yasukuni Shrine as an Impediment to Asian Integration*. Dostopno prek: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/1/1/3/5/pages311353/p311353-1.php (26. september 2013).
62. Woodard, P. William. 1997. The Disestablishment of State Shinto. V *Religion in the Japanese Experience: Sources and Interpretations*, ur. Earhart, H. Byron, 38–45. Wadsworth: Cengage Learning.

63. World Values Survey. 2013. *Online Data Analysis*. Dostopno prek: <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSanalyzeQuestion.jsp> (26. september 2013).
64. *Yasukuni Shrine Website*. Dostopno prek: <http://www.yasukuni.or.jp/english> (26. september 2013).
65. Yayama, T. 2005. The Real Reason Why China Complains. *Far Eastern Economic Review* (168.4): 50–51. Dostopno prek: <http://search.proquest.com/docview/208256891/fulltextPDF?accountid=16468> (26. september 2013).
66. Yehuda, Z. Blum. 2005. Proposals for UN Security Council Reform. *The American Journal of International Law* 99 (3): 632–649.
67. *Yushukan*. Dostopno prek: <http://www.yasukuni.or.jp/english/yushukan/index.html> (26. september 2013).
68. *Z News*. 2013. Japan irritated by comments from UN's Ban Ki-moon, 13. avgust. Dostopno prek: http://zeenews.india.com/news/nation/japan-irritated-by-comments-from-un-s-ban-ki-moon_872030.html (26. september 2013).
69. Združeni narodi. 1945. *Ustanovna listina Združenih narodov*. Dostopno prek: <http://www.pf.uni-lj.si/media/ustanovna.listina.zn.doc> (30. september 2013)

